

Tulevaisuuden kunta

– kuntapäättäjän tehtävä

Sisällysluettelo

3	Työkirjan luomiseen osallistuneet henkilöt
4	Esipuhe – Luodaan tilaa toivolle ja tulevaisuuden rakentamiselle
6	Kuntiin vaikuttavat muutosvoimat
9	Osallisuus ja yhteisöllisyys
20	Empatia ja hoiva
30	Ymmärrys ja osaaminen
40	Luova ja aktiivinen elämä
50	Kauneus ja kestävyys
60	Elinvoima ja toimeentulo
70	Kuntapäätät, sinä päätät – Muista nämä!

Työkirjan luomiseen osallistuneet henkilöt

Eliisa Alatalo, viestinnän asiantuntija, Seta ry
Riku Eskelinen, toiminnanjohtaja, Luonto-Liitto ry
Hanna Heinonen, toiminnanjohtaja, Lastensuojelun Keskusliitto
Anton Hietsilta, puheenjohtaja, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto
Helka Ketonen, kulttuurijohtaja, Maaseudun Sivistysliitto
Eero Kivinen, sosiaalipoliittinen asiantuntija, Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
Anna Korpikoski, erityisasiantuntija, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
Ari Kurppa, esteettömyysasiantuntija, Invalidiliitto ry
Sirkka-Liisa Kähärä, Etelä-Suomen aluepäällikkö, JHL
Vesa Mauriala, yhteiskuntavaikuttamisen päällikkö, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
Rosa Meriläinen, pääsihteeri, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
Harri Mäenpää, Studio Korento, Liperin yrittäjät
Ilmari Nalbantoglu, va. toiminnanjohtaja, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Henrik Norrena, toiminnanjohtaja, Elämäni Sankari ry
Jaana Nuottanen, johto, sidosryhmäyhteistyö, Kansanopistojen liitto KoL
Anne Porthén, toiminnanjohtaja, Kansalaisareena ry
Anne Rautiainen, yhteiskuntasuhteiden asiantuntija, Suomen Latu
Laura Rissanen, johtaja, Sivistystyönantajat Sivista
Tuomas Rouvila, hankejohtaja, Tatsi ry
Jyri Seppälä, Kohti hiilineutraali kuntaa (HINKU) –hankkeen vastuullinen johtaja, kulutuksen ja tuotannon keskuksen johtaja, Suomen ympäristökeskus SYKE
Antti Tuononen, toiminnanjohtaja, Kynnys
Emilia Uljas, puheenjohtaja, Suomen Lukiolaisten Liitto
Aleksi Valta, toiminnanjohtaja, Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto
Milko Vesalainen, intendentti, Lappeenrannan kaupunginorkesteri / valtakunnalliset laulukilpailut
Jutta Vihonen, puheenjohtaja, SAKKI ry

Esipuhe - Luodaan tilaa toivolle ja tulevaisuuden rakentamiselle

Tämän tiedämme varmasti: tulevaisuuden kunta on erilainen kuin tämän päivän kunta. Uudet hyvinvointialueet tehtävineen ja yhdyspintoineen tulee vaikuttamaan kunnan tehtäväkenttään tavoilla, jotka eivät kaikki vielä ole tiedossa. Sosiaali-, terveys- ja vanhushuollon palvelut siirtyvät alueille, samoin niiden tuottamiseen käytetyt resurssit. Sivistyksen, varhaiskasvatuksen, kulttuurin, ympäristö- ja teknisen toimen sekä monet ns. tukipalvelutoiminnot tehdään jatkossakin kunnissa. Kuntiin siirtyvät myös työvoimapalvelut, sekä kunnat vastaavat ennaltaehkäisevästä hyvinvointi- ja terveystyöstä.

Kuntiin jää ihmisten arki

Se mikä kuntiin siis jää, on ihmisten arki. Seuraavan kymmenen vuoden aikana tärkeät poliittiset ratkaisut ihmisten arjen suhteen tehdään perustavanlaatuisessa muutoksessa olevassa kuntakentässä. Siksi on erityisen tärkeää etsiä tapoja tarkastella ihmisten arjen muutoksia strategisesti ja yhteistyössä ruohonjuuritasolla toimivan kansalaisyhteiskunnan kanssa. Järjestöt ovat valmiita osallistumaan, ja kuntien työntekijät ovat valmiita tuottamaan jatkossakin laadukkaita hyvinvointipalveluita.

Osallisuus jo itsessään luo hyvinvointia ja elinvoimaa – se on yksi keskeinen tämän paperin havaintoja. Siksi olemme matriisiin jokaisessa osassa nostaneet osallisuuden näkökulman kärkeen. Käsissänne oleva paperi on laadittu yhdessä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa, mutta tuhansien yhdistyksien maana osallistettavaa riittää joka kuntaan.

Kunnan kehittämisen lähtökohta on se, että kunnan teoilla ja toimilla on väliä. Tulevaisuus voi olla hyvä, jopa parempi, monelle ihmiselle – budjettiin

liittyvistä ilmeisistä haasteista huolimatta. Vaikka suomalaisen yhteiskunnan menopaineet liittyvät ensi sijassa eläkemenojen kasvuun sekä terveyden- ja vanhustenhuollon kustannusten lisääntymiseen, ovat kunnat osa julkista taloutta. Samalla kun yhteiskunta ikääntyy, on tehtävä eväät uusien sukupolvien elämälle. Tämä työ on keskeisesti kuntien tehtävä myös tulevaisuudessa.

Kuntapäätätjä voi esittää vaihtoehtoja konsulttien leikkauslistoille Kuntapäätäjän todellisuudessa taloustilanne on tiukka, ja pohja päätöksenteolle on usein konsulttiyrityksen laatima leikkauslista. Valtionosuuksissa on tulevana vuosina odotettavissa taakanjakoa jatkuvasti kallistuvan terveyden- ja vanhustenhuollon hyväksi. Kuitenkin on löydettävä tilaa myös toivolle ja tulevaisuuden rakentamiselle.

Tämän paperin avulla voitte käydä keskustelua tulevaisuuden kunnasta. Sen synnyttämien ajatusten ja prosessirakenteiden voi saada kunnissa liikkeelle oman ydintehtävän ja toimintamallien pohdinnan sote-maakuntien synnyn jälkeiseen aikaan. Katsanto ulotetaan kunnan perustehtävän kautta niihin yhteiskunnan megatrendeihin, jotka vaikuttavat muun yhteiskunnan ohella kuntiin lähimpien vuosikymmenten aikana.

Työtapa on matriisimainen, eli ei hallintokunta- tai edunvalvontalähtöinen. Olemme luoneet yhdessä keskustellen, pienryhmissä, matriisin, jonka avulla kunnissa voidaan lähestyä muuttuvaa tehtäväkenttää uudessa tilanteessa, lasten, nuorten, työikäisten ja eläkeläisten, arjen näkökulmasta. Eihän myöskään ihmisten elämä kunnassa yleensä jakaannu hallintokuntiin, vaan elämänvaiheisiin. Jokainen elämänvaihe voi olla ihmiselle hyvä.

Kuntiin vaikuttavat muutosvoimat

Kuntakenttä on muutoksessa. Suuret megatrendit, niiden mukanaan tuomat muutokset sekä muutoksiin varautuminen ja reagoiminen ovat haastaneet päättäjiä jo vuosia. Kuntia kohtaavat muutosvoimat ovat luonteeltaan paikallisia, kansallisia ja globaaleja, mutta niitä yhdistää se, että niihin voidaan sopeutua paikallisella tasolla – kunnissa. Kunnat voivat mukautua muutosvoimiin ja tehdä kunnasta paremman paikan elää hyödyntämällä muuttuvan maailman tarjoamat mahdollisuudet fiksulla päätöksenteolla. Valtuustosalit ovat täynnä ratkaisijoita.

Merkittävimmät kuntiin vaikuttavat megatrendit ovat ilmastonmuutos, väestörakenteen muutos, kaupungistuminen, teknologinen murros, ja talousjärjestelmän murros. Ehkä nopeimmin kuntapäätäjän työssä näkyvä muutosvoima on kansallinen mullistus – sote-uudistus.

Sote-uudistus vaikuttaa merkittävästi kuntien tehtäviin ja talouteen. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät siirtyvät kunnilta itsehallinnollisille hyvinvointialueille. Uudistuksen seurauksena kuntien on päivitettävä strategioitaan ja se kannustaa kuntapäätäjiä miettimään aiempaa laajemmin tapoja edistää kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Sote-uudistus luo palveluihin ja erityisesti ns. hyte-työhön myös uusia kuntien ja hyvinvointialueiden välisiä yhdyspintoja, jotka on tärkeää ratkaista niin, etteivät palvelut heikkene.

Kunnat ovat erittäin tärkeitä toimijoita ilmastonmuutoksen hillitsemisessä sekä Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Kunnat voivat viedä ilmastotavoitteita konkreettisiksi teoiksi tekemällä päätöksiä esimerkiksi maankäyttöön, rakentamiseen, liikenteeseen ja energiantuotantoon liittyen.

Väestörakenteen muutos on megatrendi, joka on osaltaan vaikuttanut myös sote-uudistuksen olemassaoloon. Merkittävin muutos väestörakenteessa on väestörakenteen vanheneminen. Valtaosassa kuntia ikääntyneiden osuus

väestöstä kasvaa, kun taas työikäisten sekä lasten ja nuorten osuus pienee. Lisäksi syntyvyys on matalalla tasolla.

Kolmas väestörakenteeseen kuntatasolla vaikuttava megatrendi on kaupungistuminen, joka on ollut Suomessa jo pitkään voimakasta. Väestö keskittyy esimerkiksi työllistymismahdollisuuksien perässä enemmän ja enemmän muutamille kaupunkiseuduille, jotka käyvät keskenään kovaa kilpailua uusista asukkaista. Muuttotappiosta kärsiville kunnille kaupungistuminen on puolustustaistelua: Miten turvataan laadukkaat palvelut ja mahdollistetaan hyvä arki kuntaan jääville asukkaille? Kuinka kunnan pito- ja vetovoimaa parannetaan?

Teknologinen murros vaikuttaa toimintatapoihin ja yhteiskunnan arkipäivään. Se helpottaa elämää ja muuttaa työtä monilla aloilla. Teknologisen murroksen seurauksena jotkut työtehtävät muuttuvat tai katoavat, toisaalta sen seurauksena syntyy uutta työtä ja uudenlaisia työtehtäviä. Kunnille teknologinen murros tarjoaa mahdollisuuden esimerkiksi parantaa palveluita, säästää energiakuluissa ja tehdä kunnasta toimivamman työnantajana.

Viides kuntiin vaikuttava megatrendi on talousjärjestelmän murros, jonka taustalla ovat eriarvoisuuden kasvu ja ilmastonmuutos. Talouden kasvu tapahtuu ympäristön kustannuksella, vauraus keskittyy, eikä talous tuota hyvinvointia entiseen tapaan. Päätöksenteossa korostuvat entistä enemmän niiden vaikutukset ympäristölle ja eri väestöryhmille.

Tulevaisuuden kunnan tärkeä tehtävä on jatkossakin hyvän arjen mahdollistaminen kuntalaisille. Hyvä arki koostuu monesta osa-alueesta, joihin kaikkiin kunta voi vaikuttaa. Suomalaisen järjestökentän asiantuntijat ovat koonneet tähän kuntapäätäjän työkirjaan toimia ja tavoitteita, joiden avulla jokainen kunta voi alkaneella valtuustokaudella parantaa eri-ikäisten kuntalaisten arkea.

Hyvän arjen mahdollistajat

Hyvän arjen mahdollistajat	lapset	nuoret	aikuiset	ikäntyneet	osallisuus & yhteisöllisyys
empatia & hoiva					
ymmärrys & osaaminen					
luova & aktiivinen elämä					
kauneus & kestävyys					
elinvoima & toimeentulo					

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Asiasanat päätöksenteossa: kulttuuri / hyvinvointi / palvelut / demokratia / elinvoima / kasvatust & koulutus / järjestöt

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen vahvistaa alueen elinvoimaa ja lisää kunnan vetovoimaa. Osallisuus kasvattaa kunnan resilienssiä. Osallistuva yhteisö kykenee paremmin käsittelemään ja kestämaan muutoksia ja muutoksia. Osallisuudesta huolehtimisessa keskiöön nousee kunnan viestintä, palveluista viestiminen ja kuntalaisten kuuleminen. On varmistettava, että viestintä on osallistavaa ja kaikki kuntalaiset huomioonottavaa. Kunnan äänen tulee tavoittaa kaikki kuntalaiset tasapuolisesti. Kunnan tulee ottaa huomioon erilaiset ihmiset ja väestöryhmät, kunnan toiminnan tulee olla inklusiivista, eli mukaan ottavaa ja ottaa huomioon moninaisuus. Tämä näkyy kunnan hallinnon lisäksi työntekijöiden päivittäisessä palveluiden tuottamisessa sekä moninaisessa järjestöjen toiminnassa.

Kuka kunnassanne vastaa demokratiasta? Demokratiatyö on muutakin kuin vaalien järjestämistä. Se on kuntalaisten jatkuvaa aktivointia ja osallistamista. Tarvitsemme kuntiin lisää lähidemokratiaa. Kunnan päätöksenteon rakenteita tulee miettiä osallisuuden kautta. Kunnassa tulee pohtia, missä kohdin päätöksentekoa tehdä alhaalta ylös -mallilla perinteisen ylhäältä alas -mallin sijaan. Kaupungeissa osallistamista tulisi tehdä kaupunginosatasolla. Myös päätöksentekotason tulisi jalkautua naapurustoihin ja lähiöihin. Tätä ei tule tehdä vain korvamerkitsemällä hippusia budjetista paikallisiin projekteihin vaan aidosti viemällä päätöksentekoprosessit lähelle kuntalaisia esim. osallistavan budjetoinnin avulla.

Tarvitsemme jokaiseen kuntaan järjestöstrategian. Järjestöt tulee ottaa mukaan ja järjestöille tulee tarjota tukea. Kunnalla on tärkeä rooli kuntalaisten ohjaamisessa mukaan paikalliseen järjestötoimintaan ja siten aktiivisiksi kansalaisiksi. Kunnat voivat myös tarjota järjestöille subventoituja tiloja ja olla järjestöjen tukena esimerkiksi viestinnässä. Kuntien tulee lisätä osallisuutta ja parantaa keskusteluyhteyttä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Pyöreän pöydän keskustelut alueen toimijoiden ja järjestökentän kanssa toimivat pohjana osallistavamman ja yhteisöllisemmän kunnan rakentamisessa. Vapaaehtoistyön ja hyvinvointiyhteiskunnan välillä vallitsee jännite. Väestön ikääntyessä ja kuntien taloustilanteen kiristyessä on riskinä, että kunnat yrittävät hakea säästöjä sieltäkin, mistä se ei eettisesti ole mahdollista. Keskustelua ammatillisen työn ja vapaaehtoistoiminnan sekä julkisten palveluiden ja kolmannen sektorin välisen työn rajapinnoista onkin tärkeää pitää yllä.

“Vapaaehtoistyö vaikuttaa myönteisesti demokratiaan, yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen kunnissa. On tärkeää, että kunnissa jatketaan hyvin alkanutta työtä vapaaehtoistoiminnan edellytysten parantamiseksi. Vapaaehtoistoiminta tulee saattaa osaksi kunnan rakenteita ja järjestelmiä, jotta kuntalaiset voivat paremmin löytää järjestöt ja vapaaehtoistoiminnan sekä saada vertaistukea sitä tarvitessaan.”

Anne Porthen, toiminnanjohtaja, Kansalaisareena ry

Osallistava ja yhteisöllinen kunta lapsille

Kasvatetaan lapset jo pienestä pitäen osaksi yhteisöä. Lapsi kasvaa osaksi yhteisöä erityisesti koulun ja harrastusten kautta. Kunnan tulee huolehtia, että lasten oikeus koulutukseen toteutuu ja nuori voi olla avoimesti oma itsensä, toteuttaa itseään ja tehdä itselleen mieluisia asioita. Huolehditaan siis siitä, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus kouluttautua, harrastaa ja kasvaa osaksi yhteisöä.

Turvataan hoiva- ja kasvatustyön resurssit. Perheen lisäksi lapsen tärkein tuki, turva ja esikuva ovat varhaiskasvatuksen ja peruskoulun hoitajat, opettajat ja ohjaajat. Hyvinvoiva ja oikeudenmukaiset työehdot omaava henkilöstö on motivoitunut ja jaksaa pitkäjänteisesti vaativassa hoiva- ja kasvatustyössä. motivoitunut henkilöstö ehtii ja jaksaa kuulla lasten näkemyksiä ja toiveita omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Työssä jaksaminen on tällä hetkellä keskeinen haaste. Toinen on osaavan työvoiman saanti.

Huomioidaan erilaisten lasten ja perheiden näkemykset. Yhä useampi lapsi kuuluu nykyisin muuhun kuin perinteiseen ydinperheeseen. Kunnan tulee olla inklusiivinen ja ottaa huomioon myös muiden perhemuotojen tarpeet ja näkemykset. Yksinhuoltajaperheet, uusperheet, eri kulttuuritaustoisista tulevat perheet, sateenkaariperheet, sijaisperheet, vammaisten lapsien tai vanhempien perheet jne. tulee huomioida päätöksenteossa ja kasvatusta ja koulutusjärjestelmässä.

32 %

peruskoulun 4.- ja 5.-luokkalaisista harrastaa jotakin vähintään viitenä päivänä viikossa

Lähde: Kouluterveyskysely 2021, THL

1/3

kasvatusalan ammattilaisista on harkinnut alan vaihtoa työn kuormittavuuden vuoksi

Lähde: OAJ, tilannekuvakysely 2021

56 %

suomalaisista lapsiperheistä on perinteisiä Aviopari ja lapsia -perheitä

Lähde: Tilastokeskus – Perheet 2020

Osallistava ja yhteisöllinen kunta nuorille

Otetaan nuoret osaksi paikallisyhteisöä. Vapaaehtoistoiminta on nuorille tärkeä osallisuuden muoto. Se tukee nuorten hyvinvointia, harrastusmahdollisuuksia ja identiteetin vahvistumista sekä peruskoulun jälkeisen koulutuspolun pohdintaa. Toimijuus ja vaikuttamismahdollisuudet kasvattavat nuoren tunnetta omasta merkityksellisyydestä. Nuorille on oltava tarjolla vapaaehtoistoimintaa, joka on nuorten mielestä houkuttelevaa, saavutettavaa ja helposti lähestyttävää, sekä tiloja omaehtoiseen tekemiseen.

Kunnan hallinnon eri tasoille nuorisoedustus. Paras teko kunnan elinvoimaisuuden kehittämiseen on nuorten osallistaminen. Nuorisolle tulee tarjota edustuspaikat kunnanvaltuustoissa, -hallituksissa ja lautakunnissa. Tällä tavoin ehkäistään syrjäytymistä ja annetaan jokaiselle mahdollisuus kasvaa varhaisesta vaiheesta alkaen aktiiviseksi kuntalaiseksi.

“Vastavalituilla kuntapäättäjillä on merkittävä valta päättää siitä, kuinka paljon nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa kotikuntansa asioihin. Nuorisovaltuuston edustuspaikat kunnanvaltuustoissa, -hallituksissa ja lautakunnissa ovat olennaisessa osassa nuorten osallistumista. Tärkeää on myös tarjota suoria vaikuttamisväyliä kuten osallistava budjetointi ja nuorisovaltuuston aloiteoikeus kunnanvaltuustoon.”

Anton Hietsilta, puheenjohtaja, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto

98 %

Suomen kunnista toimii nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä

n. 12 %

kunnista on kokeillut osallistuvaa budjetointia

Lähde: Kuntaliitto 2019 & Nuorisovaltuustojen liitto Nuva ry

Jokaiseen kuntaan osallistuva budjetointi ja nuorten aloiteoikeus kunnan päätöksenteossa. Osallistuva budjetointi kehittää kuntaa sekä kasvattaa kunnan elinvoimaisuutta ja houkuttelevuutta ja pystyy houkuttelemaan uusia kuntalaisia.

Koulujen, nuorisotyön ja järjestöjen yhteistyötä vahvistettava. Eri toimijoilla on mahdollisuus vuorovaikutukseen nuorten kanssa eri aikoina ja erilaisissa tilanteissa. Yhteistyöllä varmistetaan, että kukaan ei jää jälkeen. Koulun merkitystä sosiaalisena paikkana usein aliarvioidaan, koulu on osallisuuden kehto. Oppilaskunnat ja koulun yhteydessä olevat aktiviteetit ovat tärkeitä keinoja kasvattaa osalliseksi yhteiskunnallisiin rakenteisiin

Osallistava ja yhteisöllinen kunta aikuisille

Luodaan moniarvoinen ja moniääninen kunta. Tarjotaan paikkoja, tiloja ja tapahtumia, missä osallistetaan ja annetaan tilaa kaikkien kuntalaisten äänelle. Näin kasvatetaan yhteisöllisyyttä ja poistetaan väestöryhmien välisiä kuiluja. Samalla kun ehkäistään ihmisryhmien välisiä kuiluja, vahvistetaan demokraatiapohjaa. Moniarvoisuus ja moniäänisyys vahvistaa myös kunnan elinvoimaa ja taloutta. Kun kunta koetaan itselle hyväksi, sinne myös halutaan jäädä. Kun kuntalainen pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan, se hyödyttää sekä kuntalaista että kuntaa.

Huomioidaan monikulttuurisuus! Kuntien monikulttuurisuuskeskuksilla on tärkeä rooli kotouttamisessa ja kielikoulutuksessa, jotka ovat keskeisessä roolissa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kasvattamisessa sekä uusien kuntalaisten aktivoinnissa.

Otetaan moninaisuusjohtaminen osaksi kunnan toimintaa. Moninaisuusjohtamista on jo tehty esimerkiksi Setan toteuttamassa Rainbow Rights -EU-hankkeessa, jossa mukana olleissa pilottikunnissa keskityttiin sateenkaari-ihmisten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen kunnan toiminnoissa. Tällä ehkäistään sateenkaaripakolaisuutta, jossa kunta menettää potentiaalista työvoimaa, opiskelijoita ja perheitä, mikäli ilmapiiri kunnassa on liian negatiivinen tai poistyöntävä. Kun vähemmistöjen edustajat salaavat itsensä, syntyy tuottavuusongelma. Ihminen, joka pystyy olemaan avoimesti oma itsensä, on myös tuottavampi.

“Hyvässä kunnassa sateenkaari-ihmisten hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus toteutuvat yhdenvertaisesti ja jokainen voi olla avoimesti oma itsensä ilman pelkoa syjinnästä niin palveluiden asiakkaana, kunnan työntekijänä, asukkaana tai vaikuttajana. Hyvä kunta edistää aktiivisesti yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa ja tekee moninaisuutta näkyväksi.”

Eliisa Alatalo, viestinnän asiantuntija, Seta ry

24–36 %

kuntasektorin hoiva- ja kasvatustalouden ammattilaisista kokee alentunutta työkykyä

26–34 %

kuntasektorin hoiva- ja kasvatustalouden ammattilaisista kokee psyykkistä rasittuneisuutta

Lähde: Työterveyslaitos, Kunta10 -tutkimus 2020

Kunnan tulee olla reilu työpaikka. Turvataan kunnan työntekijöiden vaikutus- ja osallistumiskanavat sekä edustus eri hallintoelimissä. Hyvinvoivat työpaikat (työhyvinvointi, työssä viihtyminen, työehdot jne.) parantavat kunnan elinvoimaisuutta. Tämä vahvistaa työpaikkojen ja kunnan resilienssiä megatrendien aiheuttamiin muutospaineisiin. Kunnissa tulee kysyä, ovatko kunnan työntekijöiden osallistumisen tavat riittäviä, onko työntekijöiden osallistumisväylät relevantteja ja pääsevätkö kaikki osallistumaan. Kunnat kilpailevat osaavasta työvoimasta: onko meidän kuntamme työpaikka, johon halutaan tulla töihin?

Kunnan työntekijöillä tulee olla aikaa kehittää työtään ja itseään. Oman työn kehittäminen vaatii aikaa. Kuntiin tarvitaan toimivat sijaispoolit, jotta työntekijöiden mahdollisuudet kehittää omaa työtänsä ja koulutustaan työajalla mahdollistuu. Kunnan henkilöstöstrategiassa tulee huolehtia työhyvinvointiin ja työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksiin panostamisesta. Kuntalaisilla pitää myös työntekijöinä olla tunne siitä, että he pääsevät vaikuttamaan omiin työolosuhteisiinsa ja todellinen mahdollisuus näin tehdä. Tämä nostaa myös työntekijöiden tuottavuutta ja kuntapalveluiden laatua.

Osallistava ja yhteisöllinen kunta ikäihmisille

Ikäihmisten vapaaehtoistyölle tulee tarjota mahdollisuuksia ja resursseja. Seniorit ovat yhteisöjemme liima ja seniorit ovat keskeisiä yhteisön rakentamisessa. Ikääntyneissä on valtava potentiaali kunnille. Vapaaehtoistyöllä on keskeinen arvo esimerkiksi yksinäisyyden torjunnassa ja virikkeiden luomisessa. Vapaaehtoistyöllä voidaan täydentää kunnan omaa palvelutuotantoa. Vapaaehtoistoiminta ei korvaa ammattityötä, vaan vapaaehtoiset tuovat omannäköisensä lisän ammattityön rinnalle. Turvatessaan peruspalvelut hyvinvointiyhteiskunta luo vapaaehtoistyön mahdollisuuksia: aikaa jää muuhunkin kuin läheisistä huolehtimiseen.

Suhtaudutaan ikäihmisiin aktiivisina toimijoina ja tarjotaan heille vaikuttamisen kanavia. Kuntapäätöksenteossa ikäihmiset liian usein alitetaan palveluiden käyttäjiksi. Ikäihmisten osuuden yhä kasvaessa heidän osallisuutensa ja toimintansa aktiivisina kuntalaisina tulisi tunnustaa. Kunnissa tulee turvata ikääntyneen vaikutusmahdollisuudet omiin palveluihinsa. Tulee varmistaa, että myös palveluiden käyttäjien ääni tulee kuulluksi. Kunnan on suunniteltava palvelut toimiviksi ikääntyvän väestön näkökulmasta. Osallisuusajattelun hyödyntäminen myös tässä työssä ylläpitää ikääntyneiden roolia aktiivisina kuntalaisina ja antaa vahvemman pohjan toimivien palvelujen toteuttamiseen.

“Hyvässä kunnassa tiedostetaan aidon osallisuuden ja monipuolisten osallistumismahdollisuuksien merkitys kaikissa elämänvaiheissa, niin harrastuksissa kuin työelämässä ja virallisessa päätöksenteossa. Osallisuus luo sitoutuneisuutta ja luottamusta omaan kuntaan.”

Anna Korpikoski, erityisasiantuntija, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

47 %

suomalaisista on tehnyt viimeisen vuoden aikana vapaaehtoistyötä

83 %

vapaaehtoistyötä tehneistä on tehnyt sitä järjestön, yhdistyksen tai seuran kautta

16 tuntia/kk

vapaaehtoistyötä tekevien ikäihmisten keskimääräinen työaika

Lähde: Kansalaisareena, Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa 2021

Kunnan tiloissa ja toiminnoissa tulee turvata saavutettavuus sekä fyysinen ja sosiaalinen esteettömyys. Jokaisen kunnan tulisi laatia esteettömyyssuunnitelma, jonka avulla kaikki kunnan toimialat sitoutetaan edistämään esteettömyyttä. Yhdenvertaisuussuunnitelmaa on jo nyt lakisääteinen velvoite kunnalle. Suunnitelmapaperit ovatkin nyt tärkeää muuttaa käytännön teoiksi.

Empatia ja hoiva

Asiasanat päätöksenteossa: hyvinvointi / palvelut / kasvatus / koulutus / liikunta / kulttuuri

Kunnilla on sote-uudistuksen jälkeenkin erittäin hyvät mahdollisuudet vaikuttaa kuntalaisten hyvinvointiin, vaikka suuri osa hoivaan liittyvistä palveluista siirtyykin hyvinvointialueille. Esimerkiksi varhaiskasvatus ja koulutus säilyvät kunnilla sote-uudistuksen jälkeenkin ja niihin panostaminen on erittäin merkittävää kuntalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta. Kaiken ikäisten hyvinvointia voidaan edistää esimerkiksi tekemällä päätöksiä, jotka luovat tukea ja turvaa kuntalaisille. Kuntalaiset tarvitsevat hoivaa, turvaa ja empatiaa.

Empatiasta pitää tehdä läpileikkaava toimintatapa kunnassa. Empatian pitää näkyä kuntalaisten ja kunnan työntekijöiden kohtaamisessa kaikilla tasoilla. Kunnan työntekijät – kunnanjohtaja, opettajat ja pallokentän hoitajat ja kaikki muut – nähdään julkisen vallan edustajina. Kuntalaisten kokemukset kunnan ja sen työntekijöiden kanssa asioimisesta vaikuttavat heidän käsityksensä kunnastaan ja sen toimintatavoista. Kuntalaisen kokemus arvostetuksi tulemisesta voi riippua siitä, miten ihmiset heitä kohtelevat. Kuntalaisia on kohdeltava empaattisesti kaikissa elämänvaiheissa ja empatian merkitys on huomioitava ammattilaisten koulutuksessa.

Pahoinvointia ennaltaehkäistään panostamalla palveluihin. Hyvin resursoidut lasten, nuorten ja perheiden palvelut ovat kunnalle hyvä ase taisteluun pahoinvointia vastaan. Perhepäivähoito, perhekeskukset, nuorisotyö sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelut ovat avainsanoja monen kunnan päätöksenteossa alkaneella valtuustokaudella. Erittäin tärkeää on varmistaa, että kunnan ja hyvinvointialueen yhdyspinnat ovat kunnossa, tieto kulkee ja ettei palveluketju katkea juuri silloin, kun asiakas sitä eniten tarvitsee.

23 000

opettajaa eläköityy seuraavan
10 vuoden aikana

18 000

lähihoitajaa eläköityy seuraavan
10 vuoden aikana

Lähde: Keva, eläköitymisennuste 2020

Yhteisöllisyys kasvattaa empatiaa. Ihmisen on vaikeaa voida hyvin ilman yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yksinäisyys kurjistaa liian monen lapsen, nuoren, aikuisen ja ikäihmisen elämää. Kunta voi hyvän arjen mahdollistajana tehdä paljon yhteisöllisyyden luomisen eteen. Harrastusmahdollisuuksien luominen, kuntalaisten parissa työskentelevien järjestöjen toiminnan mahdollistaminen ja erilaiset kuntalaisten osallistamistoimet ovat vain muutamia esimerkkejä siitä, mitä kunta voi tehdä yhteisöllisyyden eteen.

Empatia ja hoiva – lapset

Yhteisöllisyys luo hyvinvointia ja turvaa lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten kokemus yksinäisyys on ollut nousussa Suomessa. Yhteisöllisyyden kokemus sekä ystävyys- ja kaverisuhteet ovat osa hyvinvoinnin perustaa. Pahoinvoivilta nuorilta puuttuu usein yhteisöllisyyden kokemus, jota pitää vahvistaa.

Kunta voi tukea yksinäisyyden torjumista esimerkiksi tarjoamalla ja parantamalla harrastusmahdollisuuksia. Yhteisöllisyyteen tähtääviin toimintatapoihin pitää panostaa myös kouluissa. Koulumaailman yhteisöllisyyden tulee olla muutakin kuin koulukuraattori ja psykologi.

Toteutetaan päätöksenteossa huolellinen lapsivaikutusten arviointi. Selvitetään miten lapsen oikeudet toteutuvat ja millaisia hyötyjä tai haittoja lapsiin kohdistuvilla päätöksillä ja toiminnalla aiheutetaan. Ennakoarviointityö tulee tehdä kuntalaisen muissakin elämänvaiheissa.

Turvataan hyvä lapsuus. Varhaiskasvatuksessa on varmistettava monipuoliset varhaiskasvatuspalvelut ja taattava hyvä laatu riippumatta siitä, onko palveluntuottaja kunta, yritys tai muu taho.

“Hyvässä kunnassa koko perhe on tervetullut.

Varhaiskasvatus löytyy läheltä ja apua arkeen on tarjolla myös ennaltaehkäisevästi. Varhainen tuki on kaikkien etu.”

Laura Rissanen, johtaja, Sivistystyönantajat Sivista

Suomessa oli keväällä 2021 yhteensä 116 toiminnassa olevaa perhekeskusta.

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus/perhekeskusten-maara-ja-sijainti>

Pidetään huolta perhepäivähoidon resursseista. Perhepäivähoito on tärkeä osa varhaiskasvatusta ja vaihtoehto perheiden erilaisiin tarpeisiin. Perhepäivähoito tarvitseekin vahvan kunnianpalautuksen. Vuonna 2018 kunnallisia omassa kodissaan työskenteleviä perhepäivähoitajia oli alle 3 900, kun heitä vielä vuonna 1989 oli 26 700.

Perustetaan jokaiseen kuntaan perhekeskus. Perhekeskuksessa tarjotaan lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia, terveyttä, kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut nopeasti, koordinoitusti ja kohdennetusti. Perhekeskustoimintamallin mukainen toiminta näkyy taloudellisina ja hyvinvoinnin hyötyinä, kun painopistettä siirretään varhaisempaan tukeen ja hoitoon.

Perhekeskusverkostoissa mukana olo tarjoaa kunnille mahdollisuuden tarjota varhaista tukea lapsiperheille sote-uudistuksesta huolimatta. Perhekeskusverkostoissa tehdään yhteistyötä esimerkiksi järjestöjen kanssa ja kehitetään ratkaisuja hyvinvoinnin edistämiseen.

Empatia ja hoiva - nuoret

Nuorisotyön resurssit tulee turvata. Nuorisotyö on monessa kunnassa nyt aliresursoitu, eikä varhaisen puuttumisen malleja ole tarpeeksi käytössä. Aliresursointi aiheuttaa huolta työntekijöiden ja vapaaehtoisten jaksamisesta koko nuorisosalalla. Kunnissa, järjestöissä ja seurakunnissa harvalukuiset työntekijät joutuvat usein ottamaan hoidettavakseen useita isoja kokonaisuuksia sekä ylläpitämään ja kehittämään nuorisotoimintaa (lähde: Allianssi – Nuorisotyön resurssit).

Panostetaan etsivään nuorisotyöhön. Etsivä nuorisotyö ehkäisee nuorten syrjäytymistä ja tavoittaa haavoittuvassa asemassa olevia nuoria ja se auttaa tutkitusti työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia NEET-nuoria pääsemään työhön ja koulutukseen (Hoikkala & Vauhkonen 2020). Kunnassa asiat ovat mallillaan, nuorisotyöntekijät ja muut nuorten kanssa viranomaisina toimivat tuntevat nuoret ja heidän tilanteensa riittävän läheisesti.

Parannetaan järjestöjen toimintaedellytyksiä kunnassa. Kunnan alueella toimivat järjestöt tavoittavat erilaisia nuoria ja siten ehkäisevät syrjäytymistä ja tukevat hyvinvointia. Kunnat voivat tukea järjestöjä taloudellisesti ja tarjota tiloja järjestöjen toimintaan. Kuntaan voidaan myös palkata harrastustoiminnan koordinaattori, joka ohjaa nuoria järjestöjen ja harrastusten pariin.

Turvaa nuorille. Turvallisuuden takaaminen ja ongelmiin puuttuminen kuuluu kaikille. Laaditaan kunnalle turvallisuussuunnitelma, jossa huomioidaan lasten ja nuorten turvallisuus ja hyvinvointi. Turvallisuussuunnitelma

*”Julkisen palvelun tekevät motivoituneet työntekijät
– koko palveluketju tarvitaan.”*

Vesa Mauriala, yhteiskuntavaikuttamisen päällikkö, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

14 %

Osuus kunnista, joissa alle 18-vuotiaiden matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen arvioidaan olevan riittävällä tasolla.

17 %

Osuus kunnista, joissa nuoria arvioidaan kuultavan riittävästi.

Lähde: Peruspalveluiden arviointi 2019

<https://www.patio.fi/web/pepa-2019-valtakunnallinen/nuorille-suunnatut-palvelut>

sitouttaa paikalliset toimijat pohtimaan yhdessä, miten kunnassa edistetään kuntalaisten turvallisuuden tunnetta ja ennalta ehkäistään onnettomuuksia, tapaturmia ja rikoksia.

Torjutaan mielenterveys- ja päihdeongelmia ennaltaehkäisevästi, puututaan ongelmiin ja tarjotaan hoitoa. Resurssit on taattava, jotta tämä on käytännössä mahdollista.

Tuetaan niiden osallisuutta, joilla on heikoimmat edellytykset osallistua, kuten lapset, nuoret ja ikääntyneet. Nuorten osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet omaan elinympäristöönsä ovat tärkeitä asioita kunnan elinvoiman ja pitovoiman kannalta.

Empatia ja hoiva – aikuiset

Torjutaan yksinäisyyttä yhteisöllisyyden kautta. Menestyvä kunta huomioi yksinäisyyden ja siihen puututaan panostamalla erilaisiin yhteisöllisyyttä lisääviin asioihin, joita ovat esimerkiksi taide, kulttuuri, kirjastot, sivistys, liikunta ja muut harrastukset. Yhteisöllisyyttä voidaan lisätä myös toimielinten, kuten vaikkapa vammaisneuvostojen avulla.

Terveyden edistäminen on tulevaisuuden kunnan tärkeä tehtävä. Ennaltaehkäisevä hyvinvointityö jatkuu kunnissa sote-uudistuksen jälkeenkkin. Kunnan pitää huolehtia, että hyvinvointi- ja terveyden edistämisen palveluiden sekä hyvinvointialueiden organisoimien sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdyspinta on toimiva. Tavoitteena on, että hallinnolliset uudistukset eivät vaikeuta hyte- ja sote-palveluiden välillä siirtyvän kuntalaisen asioimista.

Tiedonjako ja yhteistyö tukee hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Perustetaan kuntaan hyvinvointiryhmä, jossa erilaiset kunnassa vaikuttavat toimijat ja tahot edistävät hyvinvointia. Hyvinvointiryhmässä muodostetaan yhteistä kuvaa kunnan tilanteesta ja pohditaan ratkaisuja ennaltaehkäisevällä otteella. Ryhmä helpottaa kunnan hallinnonalojen yhteistyötä sekä asioiden valmistelua ja toimeenpanoa.

Järjestetään avoimia keskustelutilaisuuksia kuntalaisille paikalliselle kummalta hyvinvoinnin edistämisen kannalta tärkeistä teemoista. Keskustelutilaisuudet ovat hyvä keino pitää kuntalaiset ajan tasalla kunnan tilanteesta ja ottaa heidät mukaan ideoimaan ratkaisuja.

Autetaan asunnottomia, päihdeongelmaisia ja lähisuhdeväkivallasta kärsiviä. Laaditaan kunnalle päihde- ja huumestrategia. Strategia luo yhteisen toimintamallin päihdetyössä toimiville tahoille ja se toimii kunnan päihdetyön välineenä. Vaikka moniin palveluihin pääsy edellyttää päihde- ja huume-ongelmien tarkasteltavaa ihmillisesti – päihdeiden käyttäjänkin on ihminen, joka ei kuulu kadulle tai metsään.

4300
Asunnottomien määrä Suomessa

720
ihmistä asuu Ulkona, porrashuoneissa
ja ensisuojuissa

Lähde: Vailla vakinaista asuntoa ry – VVA ry <https://vvary.fi/asunnottomuus/>

“Hyvinvointi ei ole koskaan itsestäänselvyys. Sen eteen kannattaa ja tulee ponnistella. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön turvaaminen kunnissa on satsaus tulevaisuuteen ja vastuullinen teko, josta tulevaisuuden kuntien kaikki asukkaat hyötyvät.”

Henrik Norrena, toiminnanjohtaja, Elämäni Sankari ry

Jokaisessa kunnassa käyttöön Asunto ensin -periaate. Oma koti tarjoaa parhaan lähtökohdan elämän kuntoon saamiselle. Myös vaikeista päihde- tai mielenterveysongelmista kärsivä voi pärjätä tavallisessa vuokra-asunnossa, jos hän saa asumiseensa oikeanlaista tukea.

Empatia ja hoiva – ikääntyneet

Ihminen ei ole kohde eikä kuluerä. Ikääntynyttä kuntalaista on kohdeltava aktiivisena ihmisenä, joka saattaa tarvita apua.

Huolehditetaan, että ihminen pystyy elämään itsenäisesti mahdollisimman pitkään. Ihmisellä on oikeus omaan kotiin ja elää itsenäistä ja arvokasta elämää mahdollisimman pitkään ja mahdollisimman hyvin. Ihminen voi asua kotonaan turvallisesti, mutta pääsee myös tuettuun asumiseen ja hoitoon tarvittaessa.

Itsensä kehittäminen on arvokasta myös myöhemässä iässä. Ikäihmisillä on osaamista, viisautta ja sisua. Annetaan heille mahdollisuus kehittää itseään ja ylläpitää fyysistä ja henkistä hyvinvointiaan panostamalla vapaaseen sivistystyöhön, kulttuuriin ja liikuntaan. Kulttuuri ja taide ovat osa hyvää elämää, ja niillä on osansa ikäihmisen hyvinvoinnin parantamisessa ja ylläpidossa.

Esteetön ja saavutettava kunta ikäihmisille. Etä- ja digipalvelut ja sähköinen asiointi yleistyvät ja niiden suunnittelussa ja käytössä on huomioitava kaikkien väestöryhmien valmiudet käyttää palveluita. Palveluiden sähköistyminen vaikeuttaa monien digitaidoiltaan heikompien ikäihmisten arkea. Palveluita on oltava saatavilla myös henkilöille, jotka eivät osaa tai pysty käyttämään etä- tai digitaalisia palveluita.

Laaditaan kunnalle esteettömyysohjelma. Esteettömyysohjelman tavoitteena on rakennetun ympäristön esteettömyyden ja palveluiden saavutettavuuden lisääminen. Esteetön ympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella. Esteettömyysohjelmia on laadittu monissa erikokoisissa kaupungeissa, esimerkiksi Helsingissä, Mikkelissä ja Sipoossa.

Yli 500 000

ikäihmistä Suomessa on digiyhteiskunnan ulkopuolella.

Lähde: Ikäteknologiakeskus

”Kunnassa on vankka kuntalaisen arjen tuntemus sekä mahdollisuus kehittää ja varmistaa hyvinvointia ja aktiivista täyttää elämää edistäviä palveluita.”

Eero Kivinen, sosiaalipoliittinen asiantuntija,
Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Ymmärrys ja osaaminen

Asiasanat päätöksenteossa: kasvatus / koulutus x/vapaa-aika /liikunta / taide / kulttuuri

Ymmärryksen ja osaamisen kehittämisen tavoitteena on antaa kuntalaisille mahdollisuus kehittää itseään ja kasvaa yhteiskunnan jäseneksi. Kuntalaiselle on tarjottava jatkuvan oppimisen polku aina varhaiskasvatuksesta aikuis- koulutukseen ja vapaaseen sivistystyöhön.

Kunnalle laadukkaat ja kattavat koulutusmahdollisuudet ovat veto- ja pito-voimatekijä ja kulmakivi hyvän arjen mahdollistamisessa. Kuntapäättäjät voivat edistää ymmärrystä ja osaamista kunnassaan varaamalla resursseja kaikille koulutusasteille ja luomalla harrastustoiminnalle edellytyksiä.

Parannetaan koulutuksen laatua. Toimiva koulutusjärjestelmä on jo pitkään ollut suomalaisille ylpeyden aihe. Kuntapäättäjät voivat vaikuttaa siihen, että se on sitä tulevaisuudessakin. Työtä onkin tehtävänä: Suomen tulokset Pisa-tutkimuksessa ovat olleet heikentymään päin, minkä lisäksi koronapandemian aiheuttama etäopetus kasvatti monien nuorten oppimisvajetta.

Kasvatus on koko kylän asia. Annetaan kaiken ikäisille mahdollisuus kehittää itseään monipuolisesti kotikunnassa myös harrastustoiminnassa. Ymmärryksen ja osaamisen kasvattamista kunnassa tehdään moniammatillisena yhteistyönä kunnan, järjestöjen ja muiden toimijoiden kesken.

Yhteisöllisyys kasvattamisessa tarkoittaa myös ongelmiin puuttumista. Pidetään huolta toisistamme ja annetaan oma-aloitteisesti apua sitä tarvitseville.

“Kuntapäättäjillä on paljon vaikutusvaltaa ymmärryksen ja osaamisen edistämisessä. Mitä kieliä kunnan peruskouluissa opetetaan? Järjestetäänkö kunnassa vauvamusikareita? Miten taiteen perusopetusta tuetaan? Entä miten laaja kansalaisopiston kurssitarjonta on? Ovatko alueen yritykset verkottuneet ammattikorkeakoulun kanssa? Näihin kaikkiin kysymyksiin kuntapäättäjät vaikuttavat.”

Laura Rissanen, johtaja,
Sivistystyönantajat Sivista

Ymmärrys ja osaaminen – lapset

Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen laatua on parannettava. Haluamme, että laadukas koulutusjärjestelmä on Suomen ylpeydenaihe myös jatkossa. Koulutuksen laatuun panostamisen tarvetta korostavat esimerkiksi Suomen heikentymään päin olevat tulokset Pisa-tutkimuksessa.

Päätäjillä on valtaa, miten tulevaisuuden henkistä pääomaa kasvatetaan kunnissa. Koulutuksen laatua voidaan parantaa turvaamalla resurssit kaikilla koulutusasteilla – perusopetuksen lisäksi myös ammatillisessa koulutuksessa ja lukioissa. Kunnat voivat vaikuttaa koulujen tuntikehykseen ja ryhmäkokoihin. Kunnan on tärkeää investoida myös **monipuoliseen oppimisen tukeen** oppimisvajeen kuromiseksi ja hyvinvoinnin parantamiseksi. Tämä edellyttää esimerkiksi koulunkäynninohjaajien palkkaamista oppimisen tueksi.

Tarvitsemme sitoutuneita ja hyvinvoivia hoiva- ja kasvatustalammattilaisia. Hoitajien, opettajien ja ohjaajien suuri vaihtuvuus aiheuttaa epävarmuutta ja turvattomuuden tunnetta pienille lapsille. Kuormittava työ taas aiheuttaa vaihtuvuutta ja sairauspoissaoloja, jotka aiheuttavat vaihtuvuutta ja sairauspoissaoloja, jotka puolestaan aiheuttavat kustannuksia koko yhteiskunnalle. Noidankehään on puututtava turvaamalla varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen resurssit ja työpaikkojen työolot.

Kunnan kannattaa osallistua kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun. Kokeilun tavoitteena on esimerkiksi parantaa esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta ja vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa. Kaksivuotinen esiopetus antaa opettajille aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan sekä toiminnan kehittämiseen. (OKM)

Varmistetaan iltapäiväkerhojen resurssit ja saatavuus. OPH:n tutkimuksen (2018) mukaan lapset ja heidän vanhempansa pitävät koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa laadukkaana, mutta paikkoja ei riitä kaikille tarvitseville. Liian suuret ryhmäkoot ovat myös yleinen ongelma monissa kunnissa.

Koulunkäynninohjaajien määrä
Suomessa pieneni Suomessa vuosina 2010–2015

25 %

Lähde: JHL

21,3 %

peruskoulun oppilaista sai tehostettua
tai erityistä tukea syksyllä 2020

Lähde: Tilastokeskus

27 %

4. ja 5. luokan oppilaista syö pääruokaa
kouluruokailussa kaikkina koulupäivinä.

Lähde: Kouluterveyskysely 2021, THL / OKM

Taataan laadukas, terveellinen ja riittävä kouluruokailu kaikille. Laadukas kouluruokailu auttaa oppilaita jaksamaan ja parantaa opiskelukykyä. Lisäksi kouluruokailulla on opetuksellinen ja kasvatuksellinen tehtävä. Kouluruokailu opettaa, mitä kuuluu monipuoliseen ja terveelliseen ruokavalioon ja kasvattaa ruokakulttuuriin.

Ymmärrys ja osaaminen - nuoret

Torjutaan pudokkuutta panostamalla koulutuksen ja opinto-ohjauksen laatuun ja määrän yläkoulussa ja toisella asteella. Opinto-ohjauksen merkitystä yläkoulussa on tärkeää, koska se vähentää keskeyttämistä toisen vaiheen opinnoissa, joka on merkittävä ongelma. Opinto-ohjauksen merkitys kasvaa entisestään oppivelvollisuuden laajentuessa ja toisen asteen koulutuksen merkityksen kasvaessa.

Turvataan lähilukioiden toiminnan jatkuvuus ja laatu: Mahdollisuus opiskella lähilukiossa on tärkeää nuorille ja kunnille. Lähilukioiden olemassaolo ja laatu antavat nuorille mahdollisuuden asua kotikunnassaan, mikä on tärkeää myös kunnan elinvoiman kannalta.

Etäopiskelu on tullut jäädäkseen. Etäopiskelussa on haasteiden lisäksi myös mahdollisuuksia. Erityisesti pienempien kuntien koulut voivat laajentaa opetustarjontaansa ratkaisuilla, joissa kauempana asuva opettaja opettaa etänä ja oppilaat ovat koulussa. Eri koulut voivat myös harkita yhteisten kurssien toteuttamista.

Ammatillisten opiskelijoiden kuulemiseen on panostettava entistä enemmän. Ammatillisilla opiskelijoilla pitäisi esimerkiksi olla oma minimikiintiö nuorisovaltuustoissa, joissa he ovat aliedustettuina lukio-opiskelijoihin nähden. Ammattiin oppimisessa korostuu myös lähiopetuksen ja -ohjauksen merkitys, joka edellyttää riittäviä resursseja.

”Jokainen koulutukseen laitettu euro tuottaa itsensä moninkertaisesti takaisin. Siksi koulutukseen panostaminen kannattaa aina.”

Emilia Uljas, puheenjohtaja, Suomen Lukiolaisten Liitto

5,9 %

tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoista keskeytti opintonsa eikä jatkanut missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa lukuvuonna 2018/2019.

Koko kylä kasvattaa. Annetaan nuorille mahdollisuus vahvistaa omaa lahjakkuuttaan monipuolisesti kotikunnassaan. Lahjakkuuden muotoja on useita. Arvostetaan erilaista lahjakkuutta. Lasten itsetuntoa vahvistetaan moniammatillisesti kunnan, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyöllä esim. taidekoulutuksen ja harrastustoiminnan kautta.

Ymmärretään ja tunnustetaan taiteen perusopetuksen merkitys ja vaikutukset. Taiteen perusopetus on paikallisissa taideoppilaitoksissa vapaa-ajalla annettavaa taidekasvatusta. Muualla maailmassa ei ole suomalaisen taiteen perusopetuksen kaltaista järjestelmää. Taiteen perusopetus kehittää luovuutta sekä luo yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia kaiken ikäisille. (Taiteen perusopetusliitto)

Ymmärrys ja osaaminen – aikuiset

Aikuisille mahdollisuus oppia kunnassa. Tarjotaan aikuisille ja ikääntyneille kuntalaisille mahdollisuus osaamisensa täydentämiseen ja elinikäiseen oppimiseen esim. turvaamalla kansalaisopistojen resurssit. Kansalaisopistojen resurssit eivät riitä toiminnan kehittämiseen tällä hetkellä.

Kunta edistää työllisyyttä kehittämällä aikuisten osaamista. Työvoimapaalveluiden siirtyminen kunnille on alkaneella valtuustokaudella erittäin tärkeä asia. Kunnissa luodaan nyt uusi, pohjoismaisen työvoimapaalvelun malli käytännössä. Kunnan on luotava koulutuksia ja sujuvia urapolkuja alueen työnantajien ja yrittäjien kanssa yhteistyössä.

Aikuisten osaamisen ja työllisyyden kehittämistä pitää tarkastella laajemmin kuin oman kunnan perspektiivistä. Yhteistyö naapurikuntien ja samaan työskäytäntialueeseen kuuluvien kuntien kanssa hyödyttää kaikkia.

Kuntalaisille mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen. Työelämässä oleville pitää tarjota mahdollisuus päivittää osaamistaan, jotta työelämätaidot myös säilyvät. Kunta voi edesauttaa jatkuvaa oppimista esimerkiksi pitämällä huolta koulutuksen tarjoajien resursseista ja kehittämällä jatkuvan oppimisen palveluita yhdessä oppilaitosten ja elinkeinoelämän kanssa.

Itsensä toteuttaminen parantaa hyvinvointia. Ymmärretään kulttuuri- palveluiden merkitys kunnan elinvoimalle ja panostetaan niihin. Ilo ja elämä kunnassa säteilee muihinkin palveluihin. Kulttuuri on myös kunnan elinvoiman ja vetovoiman lähde, jonka yhteyteen kehittyi ravintoloita ja työpaikkoja.

Otetaan käyttöön osallistuva budjetointi, joka parantaa osallisuuden lisäksi kuntalaisten mahdollisuuksia toteuttaa ja sivistää itseään. Osallistuva budjetointi on kaiken ikäisten keskuudessa suosittu tapa kehittää kuntaa. Osallistuva budjetointi on myös keino parantaa yhteisöllisyyttä.

yli 600 000

suomalaista
opiskelee kansanopistoissa
vuosittain.

Lähde: Kansanopistojen liitto KoL

Ymmärrys ja osaaminen – ikääntyneet

Kansalaistaidot kunniaan. Tarjotaan ikäihmisille mahdollisuudet ylläpitää kansalaistaitojaan huolehtimalla liikunta- ja kulttuuripalveluiden sekä kirjastojen ja kansalaisopistojen resursseista. Kansalaisopistot tarjoavat kuntalaisille uusia tietoja ja taitoja iästä ja koulutustaustasta riippumatta. Yli 600 000 suomalaista opiskelee vuosittain kansalaisopistossa ja opistojen toiminta ulottuu kaikkien kuntien alueelle

Elävä kansalaisyhteiskunta parantaa kuntalaisten osallisuutta ja osaamista. Kunnassa toimivat järjestöt antavat kaiken ikäisille kuntalaisille mahdollisuuden itsensä kehittämiseen. Kunta voi edistää järjestöjen toimintaa esimerkiksi tarjoamalla niille tiloja.

Autetaan ikäihmisiä kehittämään digitaitojaan. Merkittävä osa ikäihmisistä on internetin ulkopuolella, ja internetiä käyttävien digitaidot vaihtelevat suuresti. Tutkimusten mukaan osa ikäihmisistä ei osaa tunnistaa verkkomainontaa, sosiaalisen median valeutisia tai arvioida terveyttä koskevan tiedon luotettavuutta. Pienryhmä-, vertais- ja yksilöllinen ohjaus ovat todettu hyviksi ohjauksen muodoiksi ikäihmistien digitaitojen opettamisessa. (Rasi, Vuojärvi & Rivinen 2020)

Suomalaisten dna:ssa on kirjastorakkaus. Perinteisiä kirjastoja tarvitaan tulevaisuudessakin. Kirjastot ovat kohtaamispaikkoja, joissa voidaan järjestää tapaamisia ja tilaisuuksia. Kirjastot tukevat elinikäistä oppimista ja ovat paikkoja, joihin kaikki voivat mennä yhdenvertaisina.

35 000 000

Fyysistä käyntiä kirjastoissa
koko maassa vuonna 2020.

Lähde: Suomen yleisten kirjastojen tilastot

*“Fiksu kunta huolehtii kansalaisopistosta,
koska se tutkitusti tuottaa opiskelijoille opittujen asioiden
lisäksi merkittäviä laajempia hyötyjä kuten hyvinvointia,
itseluottamusta ja yhteisöllisyyttä.”*

Jaana Nuottanen, toiminnanjohtaja, Kansanopistojen liitto KoL

Luova ja aktiivinen elämä

Asiasanat päätöksenteossa: liikunta / kulttuuri / hyvinvointi / palvelut / ympäristö / taide / kasvatus / koulutus

Luova ja aktiivinen kunta syntyy kunnan, järjestöjen, yritysten ja kuntalaisten yhteistyössä. Luova ja aktiivinen elämä ei ole minkään yhden toimialan vastuulla vaan luovan ja aktiivisen elämän rakennuspalikat luodaan kuntapäätöksenteon kaikilla tasoilla ja kunnan kaikilla toimialoilla. Kunnissa luovuutta ja aktiiviteetteja rakentavat taide- ja kulttuurilaitokset – teatterit, museot, orkesterit, kansalaisyhteiskunta ja kaikki kuntalaiset yhdessä.

Kulttuuripuolella kunnat rahoittavat museo-, orkesteri- ja teatteritoimintaa vuosittain yli 300 miljoonalla eurolla ja valtaosa tästä kohdentuu valtionosuutta saaville taide- ja kulttuuriorganisaatioille. Taide ja kulttuuri tarvitsevat jatkossakin muuta julkista rahoitusta, pelkällä valtionosuudella ei toimintaa ylläpidetä. Kun sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät maakuntahallinnolle, on sivistyssektori kuntien laajin palvelukokonaisuus sisältäen mm. taiteen ja kulttuurin.

Hyvinvointi- ja kulttuuristrategia tulee tehdä jokaisessa kunnassa: Ilman strategiaa ei ole tavoitteellista toimintaa. Hyvinvointi- ja kulttuuris-

”Kulttuurin biodiversiteetistä huolehtiminen kunnissa on tärkeää: Mikrotoiminnasta nousevat tähdet. Mikrotoiminta luo aktiiviteetteja, kohentaa alueellista identiteettiä ja nostaa alueellista itsetuntoa. Taide ja kulttuuri koko laajuudessaan on myös kenttä, jonka välineet ovat nykypäivän internetpalveluitakin pidemmälle vaikuttavia kanavia vuosikymmenistä jopa vuosisadoista toiseen. Menneen ajan voimme kokea taideteoksissa ja elättävän elämämme taiteessa sekä nykykulttuurissa, joka sekin pian on mennyttä aikaa.”

Milko Vesalainen, intendentti, Lappeenrannan kaupunginorkesteri
/ valtakunnalliset laulukilpailut

Osuus kunnista, joilla on kulttuuristrategia

33 %

Osuus kunnista, joiden kuntastrategiassa kulttuuripalvelujen edistämiseen liittyviä asioita käsitellään jollakin tasolla:

62 %

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021 – Kulttuurin TEAviisari

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/kuntien_kulttuuritoiminnan_nykytila_ja_kehittamistarpeet.pdf

tegia kannattaa tehdä jokaisessa kunnassa. Ilman strategiaa ei ole tavoitteellista ja pitkäjänteistä toimintaa. Strategian luomisen tulee olla osallistava prosessi, jossa mukaan suunnitteluun otetaan kuntalaiset, järjestöt ja kuntahenkilökunta.

Huolehtimalla kulttuurin biodiversiteetistä nostetaan kunnan vetovoimaa. Mikrotoiminta kulttuurin ja liikunnan saralla ruokkii koko alueen elinvoimaa ja tekee kunnasta kiinnostavan.

Kunnan tulevaisuus tehdään nyt – kaikilla on oltava mahdollisuus harrastaa taidetta, kulttuuria ja liikuntaa kotikunnassaan.

Verkostoitukaa kunnissa! Tehkää yhdessä naapurikuntien kanssa kunta- ja organisaatorajat ylittäviä toimia ja tapahtumia. Isompi ja monialaisempi porukka pystyy näyttävämpiin ja kestävämpiin tuloksiin.

Luovat ja aktiiviset lapset

Jokaiselle lapselle tulee tarjota mahdollisuus liikkua ja harrastaa. Jokaisessa kunnassa tulee ottaa käyttöön Harrastamisen Suomen malli, joka tarjoaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuuden harrastamiseen koulupäivän yhteydessä.

Liikkumattomuus aiheuttaa kunnille ja koko yhteiskunnalle valtavat kustannukset. Liikkumattomuudesta seuraa 3 miljardin euron kansantaloudelliset kustannukset vuositasolla. Tilanne on viime vuosina jatkuvasti heikentynyt ja liian vähän liikkuvien lasten määrä on pysyvästi liian suuri.

Turvataan kaikille luova lapsuus. Kouluihin tarvitaan lisää luovia taukoja. Käsillä tekeminen, taide ja kulttuuri tuovat vaihtelua ja virikkeitä koulupäivään. Luovaa kasvatusta tulee tehdä yhteistyössä kulttuuritoimijoiden, järjestöjen ja yritysten kanssa.

Taide- ja kulttuurikasvatuksella rikastetaan lasten kanssakäymistä, pyritään saamaan aistit ja mieli liikkeeseen sekä houkutellaan kokemuksia ja tunteita. Taide tarjoaa välineitä myös sosiaaliseen kasvuun ja oppimiseen sekä omien vahvuuksien tunnistamiseen (Lähde: THL – Kulttuurihyvinvointi ja taidelähettöiset menetelmät).

Lasten ja nuorten luontosuhteiden luomiseen tulee panostaa. Viheralueilla on tärkeä merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnissa. Nämä tukevat lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista kehitystä ja tarjoavat virikkeitä. Viheralueet vapauttavat aivoille aikaa lepoon raskaan koulupäivän keskellä ja sen jälkeen. Kunta voi poliittisin suunnanvedoin ja aluesuunnittelun kautta edistää kuntalaisten luontosuhteen kehittymistä. Kunnissa tulee huolehtia viheralueista ja niiden saavutettavuudesta.

91 %

lapsista ja nuorista harrastaa jotain vapaa-ajallaan

21 %

lapsista ja nuorista harrastaa kulttuuria monipuolisesti

88 %

lapsista ja nuorista harrastaa liikuntaa

Lähde: Valtion liikuntaneuvosto – Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020 & 2018

<https://tietoanuorista.fi/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-yhdenvertaiseen-harrastamiseen-on-viela-matkaa/>

“Kunnan tulevaisuus tehdään nyt – kulttuuri ja taide ovat lapsen oikeus asuinpaikasta, perheen tuloista tai mieltymyksistä riippumatta.”

Aleksi Valta, toiminnanjohtaja, Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto

Luovat ja aktiiviset nuoret

Nuorille mahdollisuus vaikuttaa omiin harrastuksiinsa ja tiloihin! Jokaisessa kunnassa tulee olla osallistuva budjetointi, jolla tarjotaan nuorille aito mahdollisuus vaikuttaa omiin harraste- ja kulttuuripaikkoihin sekä alueen tapahtumatarjontaan. Nuorten syrjäytyminen on tämän päivän puhuttavimpia ongelmia ja meillä on Suomessa jo n. 60000 syrjäytynyttä nuorta. Osallisuutta kasvattamalla kunnilla on mahdollisuus ehkäistä syrjäytymistä. Osallistaminen myös sitouttaa kuntaan ja hyödyttää siten kuntaa ja kuntataloutta. Nuori, joka ei ole osallistunut tai vaikuttanut ei sitoudu kuntaansa. Hän ei kasvata juuria kuntaan, muista perimäänsä, eikä palaa jatko-opintojensa jälkeen takaisin.

Tarjotaan nuorille tilat harrastaa. Jokaisessa kunnassa tulee olla matalan kynnyksen tiloja ja alueita tarjottuna nuorten harrastus- ja vapaaehtoistointaan. Hyvä tapa on esimerkiksi lisätä koulutilojen ilta- ja viikonloppukäyttöä.

Pidetään harrastamisen kustannukset kohtuullisina. Tutkimukset osoittavat, että yhä suurempi osa suomalaisista lapsista ja nuorista jää harrastustoiminnan ulkopuolelle harrastamisen kustannusten vuoksi. Harrastamisen kustannukset tulee kohtuullistaa. Kuntien tulee tarjota taloudellinen tukea, apurahoja ja tiloja, jotta kaikilla on mahdollisuus harrastaa.

Nostetaan kulttuuri- ja liikuntakoulutuksen tasoa. Kulttuuri- ja liikuntakoulutus ei ole ainoastaan koulujärjestelmän vastuulla vaan se on koko paikallisyhteisön tehtävä. Koulujärjestelmän osalta kuntapäätäjät voivat vaikuttaa alueensa koulujen tuntikehykseen valinnaisten aineiden osalta. Jokaisessa kunnassa tulisikin huomioida kulttuuri- ja liikuntakoulutuksen määrä ja laatu nuorten koulutuksessa. Nostaaksemme kulttuuri- ja liikuntakoulutuksen tasoa, meidän tulee saada yhteistyöhön niin kunta, järjestöt, seurakunnat kuin yrityksetkin.

55 %

hyvin toimeentulevien perheiden lapsista harrastaa ohjattua liikuntaa viikoittain.

32 %

heikosti toimeentulevien perheiden lapsista harrastaa ohjattua liikuntaa viikoittain

36 %

kunnissa ei ole pysyvää käytäntöä, jolla lasten ja nuorten on mahdollista osallistua taiteen perusopetukseen maksutta tai saada maksuihin huojennusta taloudellisen tilanteen perusteella.

Lähde: Valtion liikuntaneuvosto – Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018 & THL – TEAViisari, Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021

“Ulkoilu ja luonnossa liikkuminen tuottaa matalalla kynnyksellä hyvinvointia kaikille.”

Anne Rautiainen, yhteiskuntasuhteiden asiantuntija, Suomen Latu

Luovat ja aktiiviset aikuiset

Lisää elinvoimaa kuntakulttuurista ja tapahtumista. Kunnissa tulee vahvistaa dialogia ja yhteistyötä järjestökentän kanssa harrastusmahdollisuuksien ja tapahtumien suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Kunnan tulee mahdollistaa aktiivinen kulttuuri- ja liikuntaelämä ja näihin liittyviä tapahtumia ja yhteisötilaisuuksia. Vaikka aktiviteettien ja tapahtumien käytännön järjestelyt ovat pääasiassa aktiivisten kuntalaisten, järjestöjen ja yritysten vastuulla, on kunnalla suuri rooli aktiviteettien ja tapahtumien mahdollistajina ja fasilitoijina.

Aktiivinen kunta on houkutteleva. Tarjoamalla rikkaan ja luovan elinympäristön, kunta vaikuttaa myös siihen, miten kunnasta puhutaan. Puhutaanko kuihtuvasta vai kehittyvästä kunnasta? Kulttuuri- ja tapahtumatarjonta vahvistavat kuntaa ja ovat tärkeä ”pehmeä vetovoimatekijä”. Aktiivinen ja tapahtumarikas kunta nostaa myös alueellista itsetuntoa ja luo merkityksellisyyttä. On tärkeää, että olemme ylpeitä siitä, mitä teemme!

Huolehditään sujuvasta arjesta! Sujuva arki mahdollistaa luovan ja aktiivisen elämän. Työikäisille kuntalaisille kuntapalveluiden saavutettavuus ja kuntainfrastruktuurin toimivuus ovat keskiössä. Kuntapalveluissa tulee huomioida erilaiset palveluiden käyttötarpeet ja -ajat. Työikäinen väestö tarvitsee palveluita usein työaikojensa ulkopuolella. Monissa kunnissa onkin onnistuneesti kokeiltu kuntapalveluiden aukioloaikojen kierrättämistä esimerkiksi yksi ilta viikossa -periaatteella.

Parannetaan kunnan harrastusmahdollisuuksia asiakaslähtöisesti. Kunnissa tulee vahvistaa kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, millaisia harrastusmahdollisuuksia kunnassa on. Tällä houkutellaan uusia veronmaksajia. Työikäinen väestö on liikkuvaa ja vaihtaa asuinpaikkaansa. Työn murros ja pandemian jälkeinen aika vahvistavat tätä liikettä. Harrastusmahdollisuudet ja tapahtumatarjonta ovat keskeisiä vetovoimatekijöitä. Näillä houkutellaan kuntaan uusia veronmaksajia ja tulevaisuuden uudet päättäjät.

68 %

suomalaisista näkee, että taidetta tulee tukea verovaroista, jotta siitä nauttiminen olisi mahdollista kaikille

45 %

suomalaisista näkee, että korkeat sisäänpääsymaksut rajoittavat omaa taiteen ja kulttuurin harrastamista

Lähde: Suomen kulttuurirahasto – Laaja kysely suomalaisten suhteesta kulttuuriin 2013

<https://skr.fi/hankkeet/kulttuuritutkimus>

”Kunnan kulttuuriarvosta huolehtiminen vahvistaa kunnan taloutta ja työllisyyttä samalla, kun se tekee kunnasta kauniimman ja hauskemman”.

Rosa Meriläinen, pääsihteeri, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry

Luovat ja aktiiviset ikäihmiset

Elinikäinen harrastaminen kuuluu meille kaikille. Turvataan harrastusmahdollisuuksien, luonnon ja vihreän tilan saavutettavuus. Tämä on tärkeää, sillä mitä vanhempi ihminen on, sitä pienempi hänen elinympäristönsä on. Parannetaan myös vanhempien ihmisten osallisuutta ja ylisukupolvisen työn edellytyksiä. Vireässä kunnassa on aktiviteettia, tapahtumia ja toimintaa koko perheelle useassa sukupolvessa. Eläkeikäiset ihmiset ovat tärkeä luonnonvara kunnissa aktiviteettien ja vapaaehtoistoiminnan synnyttämisessä. Kunnan tulee tukea ikääntyneitä heidän auttaessaan paikallisyhteisöä. Ikääntyneillä on halu auttaa yhteisöä ja jakaa tietotaitoa ja heillä on kokemusasantuntijuutta. Tämä kokemus tulisi valjastaa kunnan ja kuntalaisten käyttöön.

“Miten kunnasta puhutaan? Puhutaanko kuihtuvasta vai kehittyvästä kunnasta? Millainen brändi teidän kunnallanne on? Kulttuuri vahvistaa kuntaa ja on tärkeä “pehmeä vetovoimatekijä”. Luova pöhinä tarjoaa eväät elinvoimaiselle kunnalle ja onnellisille kuntalaisille. Olkaa ylpeitä siitä, mitä teette ja millaisia olette – ja näyttäkää se muillekin!”

Helka Ketonen, kulttuurijohtaja, Maaseudun Sivistyслиitto

Panostetaan ennaltaehkäisevään työhön. Ennaltaehkäisevä työtä tarvitaan ikäihmisten osalta, jotta hyvä elämä mahdollistuu mahdollisimman pitkään. Sekä kulttuuri että liikunta toimivat ennaltaehkäisevinä palveluina. Kunnissa tulee mahdollistaa kulttuurin hyvinvointipalvelut, joita voivat olla esimerkiksi taiteen soveltava käyttö sairaalahoidossa, ikäihmisten kotona asumisen tukeminen tai osallisuuden tai asuinalueen aktiivisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen yhteisötaiteen avulla. Inhimillisesti ja myös resurssi-

85 %

Suomen kunnista on vakiintuneita rakenteita, joissa käsitellään hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa.

en kannalta on viisasta ja kustannustehokasta ehkäistä terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien syntyä esimerkiksi kulttuurisin keinoin ja menetelmin.

Mahdollistetaan vireä järjestö- ja vapaaehtoistoiminta avustusten, apurahojen ja tilojen avulla. Tuetaan järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä. Liikunta-, kulttuuri- ja taidejärjestöt vahvistavat elinikäisen ja vapaan oppimisen mahdollisuuksia. Vapaaehtoisuus tuottaa onnellisuutta myös sille, joka on vapaaehtoinen. Kunnilla on paljon erilaisia keinoja tukea järjestöjä ja vapaaehtoisia. Kolmas sektori ja vapaaehtoistoiminta tukee ja täydentää kunnan omaa palveluntuotantoa. Kuntien kannattaa vahvistaa yhteistyötä järjestökentän kanssa jo harrastusmahdollisuuksien, tapahtumien jne. suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Aktiivinen kulttuuri- ja liikuntaelämä ja näihin liittyvät tapahtumat ja yhteisötilaisuudet tarvitsevat kunnan kumppanikseen.

Kauneus ja kestävyys

Asiasanat päätöksenteossa: ympäristö / palvelut / kasvatusta / koulutus / yritykset / kiinteistöt ja toimitilat / kaavoitus / rakentaminen

Kunta ja sen päättäjät voivat edistää ekologista kestävyttä monissa toiminnissaan. Kuntapäätäjillä on erinomainen mahdollisuus etsiä yhdessä ratkaisuja kunnan kestävyden ja viihtyisyyden parantamiseksi. Kestävyttä edistäviä päätöksiä voidaan tehdä ympäristötoimialan lisäksi esimerkiksi sivistyspuolella, elinkeinotoimessa ja tilankäytössä. Monet kestävyttä parantavat toimet ovat kaikkia kuntalaisia ilahduttavia elämänvaiheesta riippumatta. Kunnan kannattaa liittyä resurssiviisautta kehittäviin kuntien omiin verkostoihin, jollaisia ovat esim. HINKU ja FISU.

Kuntien ilmastotavoitteiden saavuttaminen on koko yhteisön asia. Resurssi- viisaan kunnan asukkaat voivat kehittää omaa ympäristöään kestävämmäksi omalla toiminnallaan, mikä tekee kunnasta viihtyisemmän paikan asua. Osal-

”Tilankäyttöä tehostamalla säästää rahaa ja luontoa.

Moni kunta ja kaupunki lämmittää fossiililla polttoaineilla toimistoja, joissa käydään pyörähtämässä vain kerran pari viikossa tai joissa säilytetään papereita, joita kukaan ei koskaan lue.”

Riku Eskelinen, toiminnanjohtaja, Luonto-Liitto ry

listamalla kuntalaisia ja kunnan työntekijöitä ilmastotoimiin saadaan aloitteita, jotka konkreettisesti lisäävät kestävyttä ja parantavat hyvinvointia. Kuntalaisilta saadut aloitteet ovat yhteisöllisyyden kannalta merkittäviä ja ne voivat toimia innostajina uusiin ilmastotoimiin kuntatasolla. Ilmastomuutoksen torjunnassa ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa kuntien kannattaa olla kunnianhimoisia. Kunta voi vaalia luonnon monimuotoisuutta esimerkiksi pyrkimällä uhanlaisiksi käyneiden ympäristöjen palauttamiseen, eikä vain pyrkiä säilyttämään olemassa olevaa.

Kestävyystoimet voivat olla myös taloudellisesti kannattavia. Malliesimerkki tästä on muuntojoustaviin tiloihin panostaminen. Kunnan tarjoamien tilojen käyttöastetta pitäisi lisätä panostamalla muuntojoustavuuteen – sama tila voi toimia päivällä esimerkiksi kouluna ja illalla harrastuspaikkana. Tilankäytön tehokkuus on ekologisuuden kannalta olennainen asia ja säästää myös euroja. Monien kuntien rakennuskanta on suuri ja rakennukset käyttävät valtavasti energiaa. Parempi tilankäytön tehokkuus vähentää rakentamisen tarvetta, mikä puolestaan säilyttää rakentamatonta ympäristöä.

Julkisessa rakentamisessa on muistettava kestävyden lisäksi kauneus. Kestävä ja laadukas arkkitehtuuri on kunnalle ylpeyden ja ilon aihe, vetovoiman parantaja sekä imagon kohottaja. Rakentamisessa on myös muistettava julkisen taiteen prosenttiperiaate, joka tarkoittaa sitä, että vähintään yksi prosentti rakennuskustannuksista käytetään taiteeseen.

Kauneus ja kestävyys – lapset

Saavutettava kunta. Huomioidaan kaupunkisuunnittelussa, kaavoituksessa ja rakentamisessa ihmisen monimuotoisuus: rakennettu ympäristö ei saa segregoida käyttäjiä. Esimerkiksi leikkipaikat ja päiväkodit on suunniteltava ja toteutettava niin, että ne myös vammaisilla lapsilla on mahdollisuus käyttää niitä.

Liikkumisen on oltava helppoa kunnissa ja palveluiden kaikille saavutettavia. Pyritään siis sijoittamaan palvelut niin, että ne ovat lastenvaunu- ja pyörätuolietäisyyden päässä. Kunta, jossa on helppoa ja turvallista liikua, on lapsiperheiden mielestä kiinnostava.

Lihassoimaa moottorin sijaan koulumatkoilla. Turvalliset kevyen liikenteen väylät ja reitit antavat lapsille mahdollisuuden kulkea yksin kouluun. Kulkemista kouluun pyörällä tai jalan on kannustettava aina. Turvalliset kevyen liikenteen väylät myös lisäävät arkiliikunnan määrää ja edistävät kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä.

Tuetaan kestäviä elämäntilintoja päivähoitossa ja koulussa. Suositaan suurtalouskeittiöissä kasvisruokaa ja lähiruokaa. Suomalaiset syövät liian vähän kasviksia ja kasvisruokavalion lisäämiseen on myös ekologiset perusteet. Kouluruokailun tarkoituksena on tarjota terveellinen ja laadukas ravinto koulupäivän ajaksi, mutta myös kasvattaa ruokakulttuuriin.

76 %

alle 5 kilometrin etäisyydellä koulusta asuvista alakoululaisista kulkee koulumatkansa kävelleen tai polkupyörällä

Lähde: Liikkuva koulu, Aktiiviset koulumatkat -tutkimus
<https://www.liikkuvakoulu.fi/aktiiviset-koulumatkat>

Kauneus ja kestävyys - nuoret

Otetaan nuoret mukaan päätöksentekoon ja kuullaan heitä kestävyysasioissa. Nuoret tarvitsevat selkeitä kanavia ajatustensa esiin tuomiseksi päättäjille. Yksi mahdollisuus on Ilmastokirittäjät-toimintamalli, jossa nuoret kutsuvat kotikaupunkinsa päättäjiä yhteiseen keskusteluun kolmessa eri tilaisuudessa. Malli sopii hyödynnettäväksi opetustilanteisiin, joissa ilmastonmuutosta käsitellään ennen kaikkea yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Nuoret kannattaa myös ottaa mukaan ilmasto-ohjelmien laadintaan.

Ympäristöasiat ovat investointi nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Ympäristöasioissa tehtävät päätökset tuottavat pitkäaikaisia tuloksia ja niissä saattaa olla 50 vuoden perspektiivi. Kyseessä on oikeudenmukaisuuskysymys, jossa nuoret sukupolvet joutuvat maksamaan aiemmin tehdyt virheet.

Tilankäytön tehokkuus säästää ympäristöä ja euroja. Kunnan tarjoamien tilojen käyttöastetta pitäisi lisätä panostamalla muuntojoustavuuteen – sama tila voi toimia päivällä esimerkiksi kouluna ja illalla harrastuspaikkana. Tilankäytön tehokkuus on ekologisuuden kannalta olennainen asia ja säästää myös euroja. Kuntien rakennuskanta on suuri ja rakennukset käyttävät valtavasti energiaa. Parempi tilankäytön tehokkuus vähentää rakentamisen tarvetta, mikä puolestaan säilyttää rakentamatonta ympäristöä.

Joukkoliikenne ja kevyt liikenne elävöittävät kuntaa. Joukkoliikenteeseen sekä pyöräily- ja kävelymahdollisuuksiin panostaminen on suora investointi lapsiin, nuoriin ja muihin kuntalaisryhmiin. Suurella osalla kuntalaisista ei ole mahdollisuutta kulkea autolla. Pyöräily ja kävely ovat myös terveellisiä ja ekologisista liikkumismuotoja. Toimiva joukkoliikenne ja laadukkaat kevyen liikenteen väylät lisäävät paikkakunnan houkuttelevuutta lapsiperheiden näkökulmasta.

Tiivis ja eri toimintoja yhdistävä kaupunkirakenne lisää tutkimusten mukaan aktiivista arki- ja hyötyliikuntaa ja edistää sitä kautta fyysistä terveyttä.

Liikkuva koulu 2013: Matkalla kouluun.

Peruskoululaisten koulumatkat ja aktiivisten kulkutapojen edistäminen.

Kauneus ja kestävyys – aikuiset

Huolellinen suunnittelu kannattaa rakentamisessa. Rakennettu ympäristö pitää toteuttaa luonnonvaroja ja energiaa säästäen. Huolellinen suunnittelu auttaa myös pitämään rakennusprojektien kustannukset kurissa. Rakennusprojektien suunnittelussa on myös kuunneltava erilaisia väestöryhmiä, jotta rakennetusta ympäristöstä tulee kaikille saavutettava. Kuulemisen seurauksena hankkeet saadaan myös todennäköisimmin kerralla taroituksenmukaisiksi, jolloin säästytään kalliilta korjaustoimenpiteiltä.

Luonnon monimuotoisuus on turvattava. Kunnissa on osattava tunnistaa luonnon monimuotoisuudelle olennaiset paikat, kuten metsät, suot, vesistöt ja arvokkaat lajistot. Kunnissa tarvitaan osaamista monimuotoisuuden kannalta tärkeiden paikkojen tunnistamiseen. Myös suojelemis- ja ennallistamistoimiin tarvitaan osaamista esim. rahoituksen hakemiseen.

Viherrakentaminen ja lähiluonto kaupunki- ja taajama-alueilla ovat kuntalaisten hyvinvoinnin kannalta tärkeitä asioita: mahdollisuus tähän pitää olla. Suurella osalla suomalaisista on rajalliset mahdollisuudet päästä luontoon kilometrien päästä kodeistaan. Viheralueet edistävät terveyttä ja hyvinvointia mahdollistaen stressin lieventymisen, rentoutumisen ja fyysisen aktiivisuuden.

Kunnasta kestävä työnantaja. Kunnan pitää työnantajana tukea työntekijöitään kestävien valintojen tekemisessä ja kannustaa muita työnantajia samaan. Luodaan kunnassa toimiville työnantajille mahdollisuuksia kestävien valintojen edistämiseen esim. tarjoamalla pysäköintimahdollisuus työsuhteen pyörille. Kestävä yritystoiminta on elinvoimatekijä kunnalle.

155,7
kertaa vuodessa
suomalainen ulkoilee
lähiympäristössään keskimäärin

Lähde: Luonnonvarakeskus 2019: Luonnon virkistyskäyttö Uudellamaalla ja pääkaupunkiseudulla. Virkistyskäyttö- ja ulkoilutilastoja maankäytön suunnittelun tueksi.

Kauneus ja kestävyys – ikääntyneet

Huomioidaan ikäihmisten tarpeet kaupunkien ja taajamien suunnittelussa ja liikkumisessa. Esimerkiksi vanhainkodit ja palvelut pitää rakentaa paikkaan, johon ei tarvitse välttämättä mennä taksilla. Tämä helpottaa ikäihmisten elämää ja tukee itsenäistä selviytymistä arjesta, säästää verovaroja ja vähentää autoliikennettä.

Edistetään asukkaiden mahdollisuuksia käyttää joukkoliikennettä pitämällä lippujen hinnat kohtuullisina. Lisäksi aktivoidaan ikäihmisiä käyttämään julkista liikennettä ja selvitetään julkisen liikenteen käytön esteet.

Tuetaan mahdollisuutta asua mahdollisimman pitkään kotona. Turvataan lähipalvelut ja edistetään kotiin vietävien palvelujen saatavuutta

Esteettömyyteen panostaminen tekee kunnasta paremmin ikäihmisille sopivan. Rakennetaan aina esteetöntä. Esteettömyyden huomioiminen rakennusvaiheessa on ekologista ja taloudellista, koska tällöin vältetään myöhemmät korjaustoimenpiteet.

Osallistetaan kuntalaisia esteettömän kunnan suunnitteluun. Kuntalaisia voi ottaa mukaan esim. kunnan esteettömyysohjelman laatimiseen. Kunta voi myös järjestää esteettömyyskävelyitä, joissa tutustutaan väyliin, joissa on havaittu esteettömyysongelmia tarkastella julkisten rakennusten ja muiden palveluiden sisäänkäyntejä.

Tehdään kaupunkiluonnosta miellyttävä ja monimuotoisuutta tukeva. Kaupunkiluonnossa kannattaa suosia kotimaisia lajeja. Lähiluonnon merkitys on monelle ikääntyneelle erittäin suuri ja lapsuudesta tutujen lajien löytäminen sieltä toisi monille iloa. Puistotyöntekijät ja tontin omistajat ovat keskeisessä roolissa lajien valitsemisessa.

Huolehditään, että jokamiehen oikeudet ovat kaikkien saavutettavissa jatkossakin. Luonnossa liikkuminen ei olisi mahdollista ilman jokamiehen oikeuksia. Varmistetaan, että suomalaisilla on jatkossakin maailman laajimmat oikeudet mennä metsään.

Elinvoima ja toimeentulo

Asiasanat päätöksenteossa: toimeentulo / elinkeinot / hyvinvointi / palvelut / yritykset / kiinteistöt ja toimitilat / kaavoitus

Elinvoima nousee ihmisistä, ihmiset luovat elinvoiman – ihmiset myös tuottavat palvelut ja järjestävät vapaaehtoistoiminnan. Ihmiset, kuntalaiset ovat kunnan tärkein voimavara. Elinvoima on kunnan kykyä vahvistaa ihmistä ja uusintaa ihmisiä. Elinvoimaa ja toimeentuloa tulee kunnissa ajatella nykyistä laajemmin. Pelkkä työpaikkojen luominen ei riitä. Hyvinvointiyhteiskunnassa ihmisen perustarpeet on jo pääsääntöisesti täytetty. Ihmiset haluavat täyttää muitakin tarpeita ja keskeiseksi nouseekin ihmisen halu toteuttaa itseään. Houkutteleva kunta on sellainen, joka pystyy vastaamaan mahdollisimman laajasti ja moninaisesti ihmisten tarpeiden kirjoon.

Onnistunut Esimerkki elinvoima- ja elinkeinokäsitteiden laajentamisesta on Mänttä-Vilppula. Kunnassa tehtiin aikanaan strateginen päätös, jossa kunnan kulttuuripalvelut ja erityisesti taide nostettiin keskeiseen asemaan ja näihin investoitiin. Nykyisin Mänttä-Vilppula on kaikkien suomalaisten tuntuma kulttuurimatkoille, johon on muuttanut paljon taiteilijoita ja jossa kulttuuri on keskeinen elinvoiman ja toimeentulon lähde sekä vetovoimatekijä.

Kunnilta kaivataan rohkeutta! Onko kunnalla uskallusta luoda toimintamalleja, joilla houkutellaan asukkaita, yrityksiä ja työpaikkoja? Yksi keskeisiä kysymyksiä eri toimijoiden houkutteluun on tilat ja kunnan tilatarjonta. Toimitilat, kulttuuritilat, harrastustilat, ateljeet ja kirjastot on keskeisiä moneen elinvoimakysymyksen ratkaisussa. Löytyykö kunnasta tilat vapaaehtoistyöhön, yritystoimintaan, kulttuurittomintaan, hengelliseen toimintaan ja liikuntaan? Jokaisessa kunnassa tulee tehdä tilakartoitus ja tilastrategia elinvoiman näkökulmasta. Kuinka monta neliötä kunta pystyy tarjoamaan eri toimijoille tällä hetkellä, ja toisaalta, millaiset ovat näiden tarjottujen tilojen

32 %

osuus kunnista, joissa on ajantasainen palveluverkkosuunnitelma

38 %

osuus kunnista, joissa on ajantasainen toimitilastrategia.

Lähde: Maakuntien tilakeskus, Kysely kuntien tilajohtamisen nykytilasta, tarpeista ja toiveista 2020

170 000

kuntatyöntekijää eläköityy seuraavan 10 vuoden aikana

Lähde: Keva, eläköitymisennuste 2020

jen tavoiteluvut viiden tai kymmenen vuoden päästä? Millaisella hintatasolla kunta pystyy houkuttelemaan alueelleen toimijoita? Millaista muuta tukea kunta pystyy toimijoille tarjoamaan?

Elinvoima ja toimeentulo - Lapset

Kun kunta on hyvä lapselle, se on sitä kaikille. Kunnan tulee tarjota lapsille ja lapsiperheille virikkeitä, mahdollisuuksia ja tukea. Lapsiperheiden ja työikäisen väestön houkuttelu tukee kunnan elinvoimaa ja tuo kuntaan verotuloja. Elinvoiman kannalta on tärkeää, että lapsiperhe haluaa tulla kuntaan. Jokaisella tulee olla mahdollisuus mieluiseseen harrastukseen, perhetaustaan katsomatta. Siksi harrastusmahdollisuuksia pitää olla monenlaisia ja niiden tulee olla saatavilla kohtuullisin kustannuksin.

Tuetaan lasten omaehtoista toimintaa. Kasvatetaan lapset harrastusten kautta aktiiviseen kansalaisuuteen. Autetaan lapsia tutustumaan omaan kuntaansa.

Jokaiseen kuntaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnassa. Suunnitelmassa tulee linjata lapsen ja nuoren kasvuolojen epäkohtien ehkäisemisestä, vanhemmuuden tukemisesta ja monista lasten ja nuorten palveluista. Hyvinvointisuunnitelmassa tulisi myös määritellä konkreettiset keinot esimerkiksi lapsiperheköyhyyden poistamiseksi ja keinot erityislapsiperheiden tukemiseksi.

51 %

vähävaraisten perheiden lapsista kokee mahdollisuutensa harrastaa huonoksi tai melko huonoksi.

110 000

lasta ja nuorta elää Suomessa vähävaraisissa perheissä.

80 %

vähävaraisten perheiden lapsista kertoo kärsineensä stressistä perheen huonon taloudellisen tilanteen vuoksi.

(Lähde: Pelastakaa lapset ry, Lapsen ääni 2020-kysely)

Elinvoima ja toimeentulo - Nuoret

Jokaiselle nuorelle kesätöitä. Kunnan pitää tehdä strateginen linjaus, jossa jokaiselle halukkaalle nuorelle löytyisi kesätöitä. Jotta tavoitteeseen olisi mahdollista päästä, kunnan tulee vahvistaa yhteistyötä järjestöjen ja paikallisen elinkeinoelämän välillä. Jokaisessa kunnassa tulee myös tukea työllistymistä kesätyöseteleiden avulla. Tällä hetkellä tilanne setelien käytön osalta vaihtelee eri puolella Suomea, joten nuoret ovat eriarvoisessa asemassa. Tavoitteena tulee olla, että tulevaisuudessa kaikilla nuorilla olisi asuinpaikasta riippumatta mahdollisuus kesätöihin.

Nuorisotakuu velvoittaa kuntaa tarjoamaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikan. Tämä on tehtävä ripeästi, aikaraja kunnille on 3kuukautta siitä, kun nuori on jäänyt työttömäksi. Kunnissa tulee huolehtia, että nuorille pystytään tarjoamaan tuki henkilökohtaisen suunnitelman tekemiseksi. Lisäksi kunnissa tulisi panostaa ammatillisen koulutuksen resursseihin, jotta nuorisotakuun velvoitteet pystytään täyttämään.

Varmistetaan kunnan työllistämispalveluiden resurssit. Suomessa monien keskisuurten kuntien ongelmaksi on noussut pitovoima suhteessa nuoriin ja opiskelijoihin. Opiskelijat kyllä hakeutuvat keskisuuriin kaupunkeihin opiskelemaan, mutta eivät jää niihin valmistumisen jälkeen. Kunnista puuttuu pitovoimaa ja he lähtevät muualle töihin.

Mahdollistetaan kotitalouksille nuorten palkkaaminen kesätöihin. Kunta voi tarjota tukea ja alustan nuorten ja kotitalouksien työnvälitykseen. Lisäksi kunta voi mahdollistaa kesätyösetelin tai kesätyöllistämistuen käytön myös kotitalouden ja nuoren välisessä työsuhteessa, näin on toimittu esimerkiksi Kajaanissa.

Tuetaan nuoria paitsi tulopuolen, myös menopuolen kontrollissa. Menot muodostavat yhtä suuren haasteen nuorille kuin tulot. Asumisen, ruokakustannusten ja harrastamisen menojen kontrollointi on erityisesti nuorten kohdalla tärkeää. Valitettavan monella nuorella valmiudet menopuolen kontrolliin ovat vielä vähäiset. Tarvitaan koulutusta ja tukea. Lisäksi jokaisessa kunnassa tulee miettiä, miten se voi laskea nuorten menoja ja jarruttaa eriarvoisuuden ja syrjäytymisen kasvua. Vahvistamalla kansalaiskasvatusta estetään kokemus ulkopuolisuudesta.

Elinvoima ja toimeentulo - Aikuiset

Elinvoimainen kaupunki vaatii monipuolisen elinkeino- ja palvelurakenteen. Palveluiden toimivuus, vireä elinympäristö ja monipuolinen elinkeinorakenne ovat keskeisiä vetovoimatekijöitä uusien kuntalaisten ja veronmaksajien houkuttelemiseksi. Kunnissa tulee panostaa toimivin liikkumisyhteyksiin, joukkoliikenteeseen ja edullisiin asumisen kustannuksiin, jotta se pystyy houkuttelemaan perheitä ja työntekijöitä alueelleen. Kunnissa tulisi myös huomioida, että kuntalaisten näkökulmasta kunnan rajat eivät ole rajoittava tekijä, vaan että liikkuminen eri kulkumuodoilla. koko työssäkäyntialueella on mahdollisimman sujuvaa. Tähän tarvitaan paitsi kunnan omaa toimintaa, myös yhteistyötä naapureiden välillä.

Korona-aika on vauhdittanut työn murrosta ja uudet työnteon muodot ja tavat ovat yleistyneet lähes kaikilla toimialoilla. **Toimiva kunta huomioi etätömahdollisuudet ja etätöitä tekevän väestöosan tarpeet. Kuntien tulee myös työnantajana tukea etätöiden ja monipaikkaisen työnteon ja yrittäjyyden mahdollisuuksia.**

Yhteiskuntamme on muuttunut myös ajankäytön osalta. **Kunnan tulee mahdollistaa sujuvat palvelut ympäri vuorokauden.** On huolehdittava, että kunnan päivähoito- ja muut perheille kriittiset palvelut ovat mahdollisia kaikille työntekijäryhmille, myös vuorotyötä tekeville.

Koko perheen kuntaan houkutteleminen vaatii kaksi työpaikkaa. Kunnan tulee tukea yrittäjyyttä ja yrityksen perustamista. Suorien tukien lisäksi toimivia tukimuotoja olla esimerkiksi kunnan tarjoamat neuvonta ja ohjeistus, koulutukset, tilat ja tuki markkinoinnissa. Myös julkisissa hankinnoissa on voimaa. Kunta voi kohdentaa ostojaan paikallisiin palveluntuottajiin.

Suomen kuntien elinkeinorakenne on usein pelottavan yksipuolinen. Kuntien elinkeinopalveluissa tulisi pyrkiä monipuolistamaan alueen yrityskantaa, sillä

300 000

ihmistä muutti kunnasta
toiseen vuonna 2020

146 000

nuorta, 15–29 -vuotiasta muutti
kunnasta toiseen vuonna 2020

51 000

30–39 -vuotiasta muutti kunnasta
toiseen vuonna 2020

22 000

yli 60-vuotiasta muutti kunnasta
toiseen vuonna 2020

Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike 2020

monipuolinen **elinkeinorakenne tarjoaa kriisitilanteessa joustavuutta kunnalle.** Kunnissa voidaan pyrkiä kasvattamaan vientihakuisten yritysten osuutta, tukea työnantajutta sekä edistää yritysten omistajanvaihdoksia.

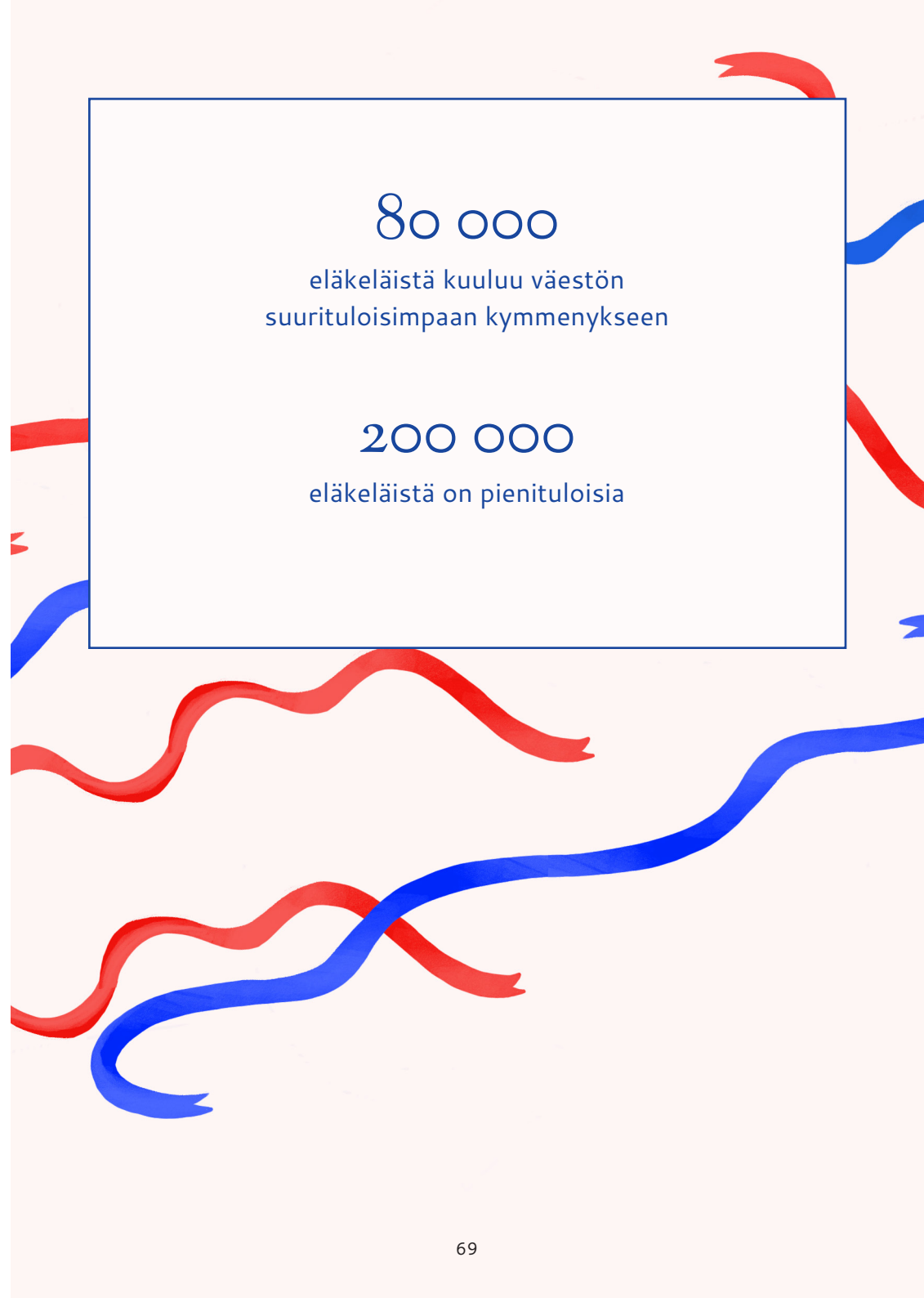
Elinvoima ja toimeentulo - Ikäihmiset

Ikääntyneet ja paluumuuttajat vahvistavat kunnan elinvoimaa ja taloutta! Kunnissa on jo alkanut kova kilpailu hyvätuloisista eläkeläisistä. Monet Suomen kunnat ovat tehneet strategioita paluumuuton vauhdittamiseksi ja ikäihmisten houkuttelemiseksi uusiksi kuntalaisiksi. Hopeatalous on kunnille mahdollisuus.

Eläkeikäisen väestön osalta Suomessa on tapahtumassa polarisaatiota. Samaan aikaan, kun eläkeläisten ostovoima on keskimäärin kasvanut hyvin voimakkaasti ja hyvätuloisten eläkeläisten määrä kasvaa jatkuvasti, eläkeläisköyhyys on jäänyt meille pysyväksi ongelmaksi. **Huolehditään eläkeläisten toimeentulosta.** Jokaisessa kunnassa tulee olla suunnitelma alueen eläkeläisköyhyyden ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Suomessa 14 % eläkeläisistä elää köyhyyserajan alapuolella.

Jokaisessa kunnassa tulee olla toimiva tukihenkilö- tai kaveripalvelu ikäihmisille. Kirkon ystävätoiminta tai Ikäinstituutin Vie vanhus ulos -kampanjat ovat hyviä esimerkkejä tällaisista. Järjestöiden tarjoamalla tukitoiminnalla on suuri merkitys tuhansien ihmisten sujuvan arjen mahdollistamisessa.

Eläkeläisissä valtava potentiaali palveluiden tukena, osallisuuden kasvattamisessa, elinvoiman ja kulttuurin luomisessa. Kulttuuri on keskeinen vetovoimatekijä ikäihmisten segmentissä. Ikäihmiset kaipaavat kotiseudultaan paitsi kulttuuripalveluita, myös nostalgiaa. Huolehditään siis alueen kulttuuriarvosta. Jos vanhalta kotiseudulta on perinteet tuhottu, sinne ei tee mieli palata. Nostalgialla on arvo. Kunnissa vanhaa tulee vaalia. Vanhan arvo ymmärretään usein vasta myöhemmin.

Kuntapäätäjä, sinä päätät

– Muista nämä!

1. Lue läpi ajatuksella Kuntalaki ainakin kerran valtuustokaudessa.
2. Tutustu kunnan strategiaan. Se perustuu Kuntalakiin. Valtuusto päättää strategiasta ja sen seurannasta.
3. Lue läpi ajatuksella kunnan hallintosääntö. Siinä kerrotaan, miten kunta rakentuu ja mitä tehtäviä eri toimielimet tekevät. Hallintosäännöstä päättää kunnan valtuusto.
4. Selvitä, mitä muista valtuuston hyväksymiä toimintaohjelmia jne. kunnassasi tehdään. Ne usein liittyvät strategiaan ja niillä asetetaan tarkempia tavoitteita ja ohjataan toimintaa – ohjelmia voidaan tehdä kaikista niistä asioista, jotka päättäjät kokevat tärkeiksi.
5. Tutustu keskeisiin virkamiehiin. He valmistelevat päätökset virkavastuulla ja panevat ne käytäntöön.

6. Tutustu keskeisiin henkilöstöjärjestöjen edustajiin. Kunnan työntekijät tuntevat työnsä parhaiten, ja heiltä saat vinkkejä siitä, miten palvelu elävässä elämässä toimii.
7. Tutustu kuntasi/alueesi elinkeinoelämän edustajiin. Heiltä saat vinkit siitä, millaista osaamista kunnassasi tarvitaan ja miten kuntasi voi olla entistä yrittäjäystävällisempi.
8. Tutustu keskeisiin kansalaisjärjestöjen edustajiin. Kuntalaisten aktiivisuus ilmenee järjestöjen kautta. Osa toimielimistä perustuu lakiin, kuten vaikkapa nuorisovaltuusto.
9. Aivan kaikkea kunnan toimialaan liittyvää ei tehdä vain kunnassa. On sellaisia tehtäviä, joita tehdään myös tulevaisuudessa kuntien välisessä yhteistyössä.
10. Koska sinä päätät, sinulla on oikeus saada tietoa, myös sellaisia, jotka eivät vielä ole julkisia. Edellytyksenä on, että tiedot ovat luottamushenkilön toimessa tarpeellisia ja ettei salassapitoa koskevat säännökset rajoita tiedonsaantia. Salassapito voi perustua esimerkiksi liikesalaisuuden suojaamiseen. Nämäkin tiedot luottamushenkilöllä on kuitenkin oikeus saada, jos ne liittyvät luottamushenkilön päätettäviin asioihin.
11. Tarkastuslautakunta on valtuutetun kaveri. Tarkastuslautakuntaan voi ehdottaa pohdittavaksi monia kehittämissideita, jotka liittyvät kunnan toimintatapojen kehittämiseen.

IKUMMA

 SIVISTA
KOULUTUS / TUTKIMUS / LUOVUUS